
Examensarbete i Lärarprogrammet
vid
Institutionen för pedagogik - 2008

**"JA ALLT VI GÖR HELA
DAGARNA TRÄNAR BARNES
SPRÅKUTVECKLING".**

En undersökning av lärares syn på
stimulering kring barns
språkutveckling.

Cathrine Eriksen & Linda Fransson

HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Arbetets art:	Lärarprogrammet, med inriktning förskoleverksamhet- grunden till lärande. 210 p
Titel:	”Ja, allt vi gör hela dagarna tränar barns språkutveckling.” En undersökning av lärares syn på stimulering kring barns språkutveckling.
Engelsk titel:	“Everything we do all day encourages children’s Language development” A study of teachers views on stimulation of children’s language development.
Nyckelord:	Förskola, förskoleklass, språkstimulering, språkutveckling och metoder.
Handledare:	Sonja Kihlström
Examinator:	Jörgen Larsson

Sammanfattning

Bakgrund: Den forskning som presenteras visar hur lärare kan stimulera barns språkutveckling genom olika verktyg, såsom sagor, högläsning, rim och ramsor, lek och språklekar. Även kommunikation och begreppet språklig medvetenhet beskrivs.

Syfte: Syftet med denna undersökning är att studera lärarnas syn på språklig stimulans i förskola och förskoleklass. Syftet är att undersöka hur lärarna menar att de arbetar med språklig stimulans, för att barns språkutveckling ska gynnas.

Metod: Vi har använt oss av kvalitativ metod. Tillvägagångssättet har varit self report. 14 stycken pedagoger har intervjuats via self report i två olika kommuner både ifrån förskola/förskoleklass. Syftet har inte varit att jämföra de båda verksamheterna utan bara se vilken bredd av syn det finns på språkstimulering, samt vilka metoder de arbetar med för att språkutvecklingen ska gynnas.

Resultat: I self reporterna skriver lärarna att allt de gör hela dagarna stimulerar barns språkutveckling. Språket är något som följer barnen i deras utveckling. Barnen behöver stimulering för att de ska klara den kommande läs och skrivutvecklingen. Lärarna belyste även att de arbetade språkfrämjande genom olika metoder som till exempel sång och sagopåsar, rim och ramsor, litteraturen, vardagen och samtalens betydelse, samt olika språkträningmetoder.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	4
1. Inledning	6
2. Syfte	7
3. Begreppsdefinition	7
4. Bakgrund	7
4.1 Teoretiskt förhållningssätt	7
4.1.1 Sociokulturellt perspektiv på lärande.....	8
4.1.2 Läroplaner	8
5. Forskning om barns språkutveckling	9
5.1 Barns språkutveckling i textmiljöer	9
5.2 Barns språkutveckling	10
5.3 Stimulering av barns språkutveckling.....	12
5.3.1 Den vuxne och lärarens roll i barns språkutveckling.....	12
5.3.2 Barnets språkutveckling genom sagor och högläsning	12
5.3.3 Rim och ramsors betydelse för barns språkutveckling	13
5.3.4 Stimulering av barns språkutveckling genom språk och läslekar.....	13
5.3.5 Barns språkutveckling genom leken.....	14
5.4 Språk är kommunikation	14
5.5 Begreppet språklig medvetenhet	15
5.5.1 Läs och skrivutveckling.....	16
5.6 Sammanfattning	17
6. Metod och genomförande	18
6.1 Kvalitativ metod	18
6.2 Urval	19
6.3 Genomförande	19
6.4 Forskningsetik.....	19
6.5 Tillförlitlighet och giltighet	20
6.6 Analys/bearbetning	20
7. Resultat.....	21
7.1 Vad har lärare för syn på språklig stimulering	21
7.1.1 De första åren är viktiga.....	21
7.1.2 Allt vi gör hela dagarna är språkstimulerande	21
7.1.3 Lärarnas förhållningssätt till språkstimulering	22

7.1.4 Sammanfattning.....	23
7.2 Metoder för stimulering av barns språkutveckling	23
7.2.1 Språklekar väcker barns intresse för att lära sig läsa och skriva	23
7.2.2 Vardagens betydelse för språkutvecklingen	24
7.2.3 Så berikas språket av rim och ramsor	24
7.2.4 Samtal berikar språkutvecklingen	25
7.2.5 Vikten av Högläsning/Litteratur i verksamheten	25
7.2.6 Språket främjas av leken och de estetiska uttrycksformerna	26
7.2.7 Det konkreta materialet främjar språket.....	26
7.3 Språkträningmetoder som förekommer i verksamheten.....	27
8. Diskussion.....	29
8.1 Resultatdiskussion	29
8.1.1 Lärarnas syn på barns språkutveckling.....	29
8.1.2. Metoder för till stimulering av barns språkutveckling.....	30
8.2 Metoddiskussion.....	32
9. Didaktiska konsekvenser	33
10. Fortsatt forskning	34
Tack	34
11. Referenslista.....	35
11.1Elektroniska källor.	37
Bilaga 1	38
Bilaga 2	39
Bilaga 3	40

1. Inledning

Barns språkutveckling sammanfogas med omgivningen innan barnet är fött. Redan i fosterlivet börjar resan i den språkliga världen (Lindö, 2002). Miljön har en stor betydelse för barns språkutveckling. Vi tror att om barn upplever trygghet, samhörighet och stimulans i sin omgivning påverkar det språket positivt. Med språket kan barnet göra sig förstådd i ord och handlingar. Därför är det grundläggande att barn får uppmuntran, stimulans, och tillåts vara kreativa i sin språkliga fantasi utan att vuxna stoppar dem.

Vår erfarenhet är att barn är nyfikna och vill upptäcka nya saker. De är vetgiriga och intresserade. Även när barn är små fångas de av bokstäver, siffror och ord. Det finns ingen hejd på vad de vill lära sig och frågar om allt. Hur många gånger på en dag får vi inte höra ”varför då fröken” och då är det viktigt att barnet får ett tydligt svar av den vuxne. När vi använder läs och språklekar, såsom olika rim, ramsor, högläsning och samtal om vardagliga ting ser vi hur glädjen bubblar och barnens ögon glittrar. För att barn skall utveckla sitt språk och bli såväl läsande som skrivande individer behöver de språklig stimulans i förskolan och i förskoleklassen. Framförallt är det viktigt med samvaron och att barn får en inblick i den läsande och skrivna världen redan när de är små på ett lekfullt och roligt sätt anser vi.

Vi är två blivande lärare med många års arbetslivserfarenhet i förskola, förskoleklass och fritidshem. Under utbildningen har vårt intresse väckts ännu mer för hur viktigt det är med språkförberedande aktiviteter innan barnen börjar skolan. Vi anser det är betydelsefullt att pedagogerna stimulerar barn i deras språkutveckling. Olika metoder bör användas för att skapa lärandesituationer med olika aktiviteter och material som lockar till språklig träning. När barnen börjar i förskoleklassen har vi iakttagit att det finns barn som har problem med språket och arbetet med förberedelserna inför skolstarten. Detta hade möjligtvis underlättats för barnen om de hade fått mer stimulans redan på förskolan.

Under barns kommande skoltid är det mycket de skall klara av för att bli godkända. Därför anser vi att det är väsentligt för alla som arbetar med barn att känna till kursplanerna. Det är av stor vikt att även pedagogerna i förskolor får kunskaper om vad barnen skall förberedas på innan det börjar skolan.

Vår undersökning baseras på att få en inblick i hur lärarna arbetar med stimulering av barns språkutveckling i förskolor/förskoleklasser, samt lärarnas funderingar om barns språkutveckling. Lärarna inom förskolan och förskoleklassen har ett stort uppdrag enligt läroplanerna att arbeta med barns språkutveckling.

2. Syfte

Syftet med denna undersökning är att studera lärarnas syn på språklig stimulans i förskola och förskoleklass. Syftet är vidare att undersöka hur lärarna menar att de arbetar med språklig stimulans för att barnens språkutveckling ska gynnas.

3. Begreppsdefinition

I undersökningen kommer en del begrepp att nämnas, och under denna rubrik förklarar vi dem.

- Med lärare menar vi de som är utbildade lärare i lärarprogrammet.
- Vi benämner förskola/ förskoleklass som verksamheter.
- *Bornholmsmodellen*- ett språkträningsprogram, som stimulerar barn att bli språkligt medvetna innan skolstarten.
- *Tragetonmetoden*- IKT (informations- och kommunikationsteknologi som läromedel), detta program används för barn skall lära sig skriva till läsning med hjälp av en dator.
- *Språkpåsar/ sångpåsar* - konkreta föremål som till exempel skall synliggöra en specifik sång eller saga.
- *Ordbilder/ordkort* - text på olika föremål, på en stol står det en lapp med ordet ”stol”.
- Fonem – språkets minsta betydelseskiljande språkljud såsom b, a, l,
- ”Underextensioner- orden har en snävare betydelse för barnet än för den vuxne”. (Fridolfsson, s. 270).
- Överextensioner- orden har en vidare betydelse för barnet än för den vuxne”. (Fridolfsson, s. 270)

4. Bakgrund

4.1 Teoretiskt förhållningssätt

Den teori som valts är det sociokulturella perspektivet på lärande, där den ryske pedagogen Lev. S.Vygotskys (f. 1896-1934) tankar är de centrala. I detta perspektiv lär människan i samspel, samtal och kommunikation med andra och det är en viktig förutsättning för att en språklig utveckling ska ske.

4.1.1 Sociokulturellt perspektiv på lärande

I det sociokulturella perspektivet är det centrala att människan lär i samspel och kommunikation med andra (Säljö 2006). Vygotsky påvisar att inläringen är en aktiv process där barnen själva är med och skapar sin egen kunskap. Barnen lär sig även när de samarbetar och diskuterar sig fram till olika lösningar. En grundtanke i den sociokulturella teorin är kommunikation. Språk och tänkande hänger ihop, språket är det som styr tänkandet. Barnen utvecklar sitt språk genom samspel med andra (Vygotsky, 1934/2001). Leksituationer framhävs som synnerligen betydelsefulla tillfällen för språkinläring skriver Svensson (1998). Säljö (2001) lyfter Vygotskys tankar, där han menar att språk och kommunikation är en viktig del i barns utveckling. Säljö anser att den viktigaste drivkraften i barns lärande och utveckling är det sociala samspelet, samtalen och upptäckandet tillsammans med andra människor. Om barnet utför saker tillsammans med kunnigare och mera erfarna personer kan de senare göra det själva. Vygotsky (1934/2001) menar om barnen får handledning och utmaningar som ligger lite över deras nivå, utvecklas barnet och en inläring sker (proximala utvecklingszonen):

”Med andra ord är det så att det som barnet idag kan göra i samarbete kommer det i morgon att kunna göra självständigt”
(Vygotsky, 1934/2001, s. 333).

De dialogiska samtalen mellan pedagog/barn och barn/barn är viktiga för lärandet i verksamheterna. Det är genom kommunikation en sociokulturell miljö skapas och det är i samtalen som språket sprids. Genom kommunikation med andra får barn nya erfarenheter. Vid samtal där pedagoger gör barns röster hörda och där de tar barn på allvar, uppkommer en känsla av delaktighet och ansvar (Dysthe, 1995).

Enligt Säljö (2006) lär barn inte endast i speciella lärandesituationer, utan det sker hela tiden. De dagliga samtalen och samspelet med andra är viktigt för språkutvecklingen, eftersom kommunikation och språkanvändning är det väsentliga i ett sociokulturellt perspektiv.

4.1.2 Läroplaner

Alla som arbetar med barn har olika läroplaner som de är ålagda att arbeta utefter. Det finns olika läroplaner för varje skolform. Läroplanen för förskolan, (Lpfö 98) är den första läroplanen i utbildningssystemet. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, (Lpo 94) (lärarförbundet 2004).

Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) skriver att en stor del av förskolans arbete skall stimulera alla barns språkutveckling:

”I förskolan skall barn ha möjlighet att utveckla ett rikt och nyanserat talspråk, sin förmåga att kommunicera med andra, att uttrycka tankar, utveckla ord- och begreppsförråd, sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner” (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2006, s. 73)

För att detta ska ske bör de vuxna skapa många situationer där samtal uppkommer för att barn ska utveckla sitt språk (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2006):

”Lärandet skall baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra. Barngruppen skall ses som en viktig och aktiv del i utveckling och lärande. /---/ Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. (Lpfö-98 s.28, Lärarförbundet 2004).

I Lpo 94 står det följande:

”Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter till att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga”. (Lpo 94 s. 5)

Det är viktigt att pedagogen tillsammans med barn samtalar och det ges möjlighet till att läsa och skriva för det främjar språkutvecklingen (Lärarförbundet, 2004).

Det är viktigt för alla som arbetar med barn att veta vilka mål barn skall uppnå i svenska under sin skoltid. I kursplanen för svenska står det beskrivet att barn skall utveckla sitt språk, så de kan använda och förstå det, men även få mod så de vågar tala i olika sammanhang. Fantasin skall även stimuleras genom att läsa böcker. Detta är bara några av målen. De som är i barns närhet kan då i ett tidigt skede hjälpa barn på vägen så de uppnår målen (Skolverket, 2000):

”Genom läroplanen anger regering och risdag de grundläggande värden som skall präglade skolans verksamhet och de mål och riktlinjer som skall gälla för den. Vi sidan av dessa föreskrifter för skolans verksamhet finns kursplaner” (Skolverket, 2000 s. 5).

Det har kommit nya mål (2008) för barn som går i årskurs tre (bilaga 1). I målen står det utformat vad barnen minst behöver kunna. Något av vad de skall behärska är att klara av och läsa en text och återberätta den. Använda sig av faktatexter och skriva så det går läsa, och använda sig av exempelvis stor bokstav och punkt i meningar. Behärska och stava ord som de ofta använder. Samt lyckas ta emot och ge instruktioner.

5. Forskning om barns språkutveckling

Här belyses olika delar som rör barns språkutveckling. Inledningsvis tar vi upp forskning kring barns språkutveckling som framkom på 1800-talet. Därpå följer det en beskrivning om hur barns språk växer fram, samt hur vuxna kan stimulera barns språkutveckling. Vi tar även upp betydelsen av kommunikation, språklig medvetenhet och barns läs och skrivutveckling.

5.1 Barns språkutveckling i textmiljöer

I Sverige, på 1800 talet menade Cadmus, pseudonym för Israel Gustaf Wänman som var reformpedagog, hovpredikant och kyrkoherde att barn fick avsmak till läsinläringen för det väsentliga var att koncentrera sig på bokstäverna. Han skrev det lilla häftet, ”Julklapp af Cadmus eller Lättaste Sättet att lära”, som han gav till föräldrarna. Han menar att barn kan lära sig att läsa på ett mera lekfullt sätt genom ordkort, där kända ord står, fraser och meningar vilka barnen känner till. För att ordkorten skulle hålla bättre tillverkades de på brädlappar. De lär sig förstå orden utan att behöva känna till de enskilda bokstäverna. Barnen finner inget något nöje i att lära sig något som de inte ser någon mening i, som bokstäver uttryckta ur sitt

sammanhang. När barn sedan skall lära sig bokstäverna har de fått en del av den språkliga medvetenheten, och känner igen kända ord. Efter dessa ordkort går lärandet vidare till bokstavskort. När barnen känner igen bokstäverna kan de vara roligt för dem att veta vad de heter. Det ska vara en självlärd lek tillsammans med vuxna inte i en form av ett tränande, som kan leda till att barnet tappar intresset. Detta skall ske i ett lekfullt samspel med vuxna (Cadmus, 1819).

Denna metod används fortfarande beskriver Söderbergh (1997) som menar att barn lär sig läsa med hjälp av ordkort. Det måste ske i lekens form och efter barnets initiativ, och intresse. Ordslapparna måste ha en positiv och personlig anknytning till barnen för att de ska bli motiverade. Ord som betyder mycket för barnet kan vara deras eget namn, sina föräldrars, andra anhöriga och kära ting de har i sin omgivning. Ordskorten förstärks med bilder för att barnen ska se det skrivna och talade ordet. Samtidigt som de lär sig läsa, lär de sig tala. När barnet lärt sig ett ord kan bilden bytas och barnet reagerar då över att ord och bild inte överensstämmer. Barn börjar med att känna igen enstaka bokstäver i ordet för att ana vilket ord det är. De går sedan vidare i sitt lärande och ser skillnad och jämför orden för att slutligen läsa vilket ord det är, då lär de sig ord för ord. Ordslapparna utvecklas sedan till fraser och enkla meningar, där den vuxne visar läsriktningen genom pekningar. Men även när barn bygger meningar och texter är det barnens lust och intresse som ska råda.

Det finns andra metoder hur barn kan lära sig att läsa. En metod är ljudningsmetoden, som innebär att barnet lär sig varje bokstav och att de har ett ljud och en form. I ett ord står dessa bokstäver i en viss ordning och de ska ljudas ihop så de tillsammans bildar ett ord (Liberg, 2006). Denna läsning använder man sig av hela livet då man stöter på nya ord som man inte känner igen. Då barnet har blivit en van läsare behöver de inte ljuda fram ordet bokstav för bokstav (Svensson, 1988).

Det har diskuterats många gånger om vilken metod barn ska använda för att lära sig läsa. Dessa två metoder bör komplettera varandra genom att de är bra för barnen vid olika faser under uppväxten. Olika barn behöver olika sätt att lära sig läsa (Svensson, 1998).

5.2 Barns språkutveckling

Den språkliga utvecklingen hänger ihop med barnets hela utveckling, det sker dock ingen utveckling om inte barnet blir inspirerat. Barnen blir inspirerade om vuxna är tillsammans med dem och som medupptäckare hjälper barnet upptäcka sitt språk. Vygotsky menar att det är den proximala utvecklingszonen, då människan lär i samspel och kommunikation med andra (Säljö 2006; Vygotsky 1934/ 2001). När vuxna talar, lyssnar och berättar för barn får de stimulans i sin språkutveckling. Den bästa stimuleringen till språklig utveckling är att samtala och ställa frågor till barnen. Det krävs då av barnen får tänka efter hur de ska svara (Fridolfsson 2008). Om barn får problem med sitt språk ska lärarna vara uppmärksamma på detta, så det utreds av kunnigare personer såsom logoped. Genom det stödet kan barn hjälpas i ett tidigt skede så problemen blir mindre när de kommer till skolan (Klepstad Faervaag, 2007). Evenshaug och Hallen (2001) påtalar vikten av språkstimulering i förskolan då läs och skrivutvecklingen börjar. Eriksen Hagtvat (2006) menar att det är i denna ålder barn har lättast att lära sig språk, därför är det av stor vikt att stimuleringen påbörjas då.

Redan i fosterlivet läggs grunden för barns språkutveckling (Lindö, 2002). Under barnets första år utvecklas språket med en oerhörd fart. Med språkets hjälp kan barn skapa meddelanden med ord och meningar (Arnqvist 1993). Barns första språk är deras skrik, gråt

och gurglande läten som de signalerar med, för att påtala att de vill något. Fonemen de minsta byggstenarna i språket kan barnen börja avskilja från varandra vid bara en månads ålder, då deras joller kommer igång (Johansson och Svedner, 2003). När barnen är små börjar de själva leka med språket genom att de frambringar bokstavskedjor som mamama eller papapa. Orden de säger är bokstavskedjor som består av varannan konsonant och varannan vokal och därmed är lätta att uttala, men även för att de tycker om att de låter olika. Senare i talutvecklingen använder de sig av flera konsonanter (Håkansson, 1998). Johansson och Svedner (2003) menar att samspelet ökar starkt när barn är små. Det är viktigt att de vuxna besvarar barns joller och visar sig intresserade av barns försök att yttra sig muntligt (Johansson och Svedner, 2003; Svensson, 1998). När barn är små kan de vuxna använda baby talk, det innebär att den vuxne pratar till barnet och besvarar deras joller. Genom att använda sig av korta meningar och minspel ser barnet den vuxnes känsla, och ett samtal är igång (Johansson och Svedner, 2003).

När barnet närmar sig ett år infinner sig deras första ord och därmed har deras verbala utveckling börjat på allvar. De använder sig nu av ett-ordsatser där ett enda ord kan betyda en hel mening. Ordet pappa kan betyda att han ska komma, eller en undran om var han är. Då är det viktigt att de vuxna besvarar barnen genom att uttala hela meningar som till exempel vill du att pappa skall komma, för att barn skall förstå orden innan de kan säga dem. Efterhand som barnet blir äldre ökar antalet ord. Ordinlärningen går sakta fram tills barnet är två år, men sedan ökar ordförrådet med över tio ord i veckan. Det är nu de börjar fråga om allt och då är det viktigt för vuxna i barns närhet att besvara dem. De vuxna måste säga det rätta ordet, för att barnen ska kunna lära sig nya ord (Johansson och Svedner, 2003). Det är viktigt för att barn inte skall göra överextensioner och underextensioner. Det förstnämnda betyder till exempel att barnet tror att alla fyrbenta djur är en hund. Underextensioner är när barnet tror att den egna dockan heter docka (Fridolfsson, 2008).

När barn börjar använder sig av två-ordsatser kan de minst 50 ord. En hel mening framförs då av två ord, eftersom barnet inte använder sig av "pivotorden". Dessa ord behövs för att bilda en sats, såsom "mer", "nej" och "där". Snart använder barnet även olika böjningar på orden. Alla böjningar är inte fullständigt korrekta, som till exempel "gädde" "ätade" med flera. Barnet upptäcker även orden "nej" och "inte". En orsak kan vara att föräldrar ideligen talar med orden "nej" och "inte" i början av meningarna när barnen är små i baby talk. Inom kort använder barnet även tre-ordsatser (Johansson och Svedner, 2003). När barnet närmar sig fyra års-åldern har de lärt sig fonemsystemet. Alla barn kan inte uttala alla fonem, men kan skilja på dem. Efter hand klarar barnet de flesta språkljuden (Fridolfsson, 2008; Arnqvist, 1993).

När barn är mellan tre till fem år sker en sociokognitiv utveckling. Det innebär att de ökar sin förmåga till att återge hur andra tänker (Bjar och Liberg, 2003). Ju äldre barn blir, desto fler ord kan de och därmed föra ett längre samtal. När barnet är cirka tre år klarar de av att samtala med sina kamrater. Samtalen blir mer komplicerade ju äldre barnet blir (Svensson, 1998). Längre fram i utvecklingen klarar barn även att uttala de flesta språkljuden (Arnqvist, 1993). Enligt Svensson (1998) blir barnen även aktiva i sitt språk och älskar att prata och använda rim och ramsor. Vid fem till sex-årsåldern sker en oerhörd utveckling av ordförrådet och den utvecklingen pågår under barnets första år i skolan med ca 3000 ord varje år (Fridolfsson, 2008). Ordförrådet fortsätter sedan att öka under hela livet. Barnen kan vid sex år och strax innan de börjar skolan tyda enstaka bokstäver och en del barn läser. Uppmärksamheten faller på det skrivna ordet (Svensson, 1998).

5.3 Stimulering av barns språkutveckling

I detta avsnitt lyfter vi fram hur den vuxne och läraren kan stimulera barns språkutveckling. Vilka metoder som kan användas och varför. Vi presenterar även forskning om metoder som gynnar barnet i deras kommande språkutveckling.

5.3.1 Den vuxne och lärarens roll i barns språkutveckling

Enligt Fridolfsson (2008) är det av stor vikt att förskolepersonalen ser barns språk och deras starka och svaga sidor i språket. Pedagogerna på förskolorna skall förbereda barnen så de får en bra start i sin språkutveckling. Dessa förberedelser kan medverka till att barnet får det lättare med läs- och skrivutvecklingen. Ju tidigare barn får stimulans desto bättre lyckas de när de skall börja läsa. Lärarna ska tänka på att samtalet sker i naturliga situationer i sina rätta sammanhang, då sker det bästa lärandet. Wiegel och Martin (2006) har forskat kring tidig läs och skolberedskap. De skriver att de utfört en omfattande undersökning om vad som var bra för barnen att kunna innan de börjar skolan. Syftet med denna undersökning var att säkerställa så barnen var förberedda för skolgång. De ville att barnen skulle ha ett grundläggande språk och vara förberedda till att lära sig läsa och skriva. Förskolan måste förbereda barnen på vad som ska komma. Genom stimulans ska barnen få de kunskaper som behövs för att börja skolan. De menar även att hemmen har en stor inverkan på barnet.

Enligt White (2008) ska den vuxne i alla situationer samtala med barn så det blir språkstimulerande stunder. Om den vuxne tar med barnet till tvättstugan eller i andra vardagliga situationer, kan det leda till att barns ordförråd ökar. Vardagliga situationerna är bra tillfällen för att samtala om vad allting heter. Genom att ta tillvara på alla stunder som förekommer under en dag är det språkutvecklande. Frost (2007) anser att det under en dag i verksamheterna förekommer oändligt många stunder till språkstimulering, och det är de vuxnas ansvar att tillgodose dessa stunder. Fridolfsson (2008) menar att det är betydelsefullt att det finns vuxna i barns närhet som de kan samtala med. Då stärks den språkliga utvecklingen.

Det är även viktigt för barnet att utan stress få tala färdigt. De vuxna får inte tillrättalägga felaktigheter utan lyssna mer på innehållet i barnets budskap. Barnet måste få en känsla av att det är viktigt att tala. Positiva upplevelser av kommunikation är för barnets språk en förutsättning för utveckling (Granberg, 2000).

5.3.2 Barnets språkutveckling genom sagor och högläsning

Enligt Svensson (1995) ger böcker ett nyanserat språk. Svensson (1998) menar genom högläsning lär barnet sig många nya ord. I samtal kring boken hjälper de vuxna barn att stärka deras tal. Författare uttrycker sig på olika sätt i litteraturen, och det är fördelaktigt för barnet att komma i kontakt med olika uttryckssätt, och språkstilar än det som är brukligt för barnet. Tonläget är viktigt när de vuxna läser för barn oavsett vilken ålder de befinner sig i. Det är viktigt hur rösten används till exempel rytmen i språket, läsa med svag eller stark röst och använda olika känslouttryck utifrån hur berättelsen är skriven. Fridolfsson (2008) menar om barn inte får den stimulans genom litteraturen, kan de få problem med sitt skriftspråk.

Enligt Fox (2001) utvecklas barns talförmåga när vuxna läser högt för dem. Om vuxna inte samtalar med barnen så lär de sig inte att tala. Vuxna måste ha djupa, meningsfulla och roliga samtal om bokens innehåll när de är små, och inte börja då barnet är några år. Dessa samtal har även visat sig ha en positiv inverkan på barns intelligens. Enligt författaren finns det många tillfällen till samtal kring boken, om bilder, ord, värderingar och tankar.

Enligt Ekström och Isaksson (2003) skall den vuxne som läser böcker för barn vara påläst. Den vuxne ska veta om boken innehåller något hemskt, eller känslöbetonat för att undvika obehag för barnen. Böcker skall ge en positiv läsupplevelse. Barn har lättare att uttrycka sina upplevelser i ord och bild än i ord och skrift därför är det viktigt att de får tillgång till böcker. Läsa högt för barn ökar ordförrådet, språkförståelsen och läslusten.

Barn älskar att läsa. När de ”knäckt läskoden” och läser en hel bok är det underbart för dem. Men det får inte innebära att den vuxne avslutar högläsningstunderna. När barnet läser själv ökar deras intresse för språket och då kan den vuxne läsa mer komplicerade sagor och berättelser. Barnet har fått erfarenheter av livet, utvecklat sitt språk och även fått förmågan till att tänka bakåt och framåt, då är det ypperligt med följetongsläsning (Ekström och Isaksson, 2003).

5.3.3 Rim och ramsors betydelse för barns språkutveckling

Enligt Evenshaug och Hallen (2001) ska de vuxna i ett tidigt skede intressera barnen för rim och ramsor, då blir de mera medvetna om språket. Rim och ramsor bör finnas dagligen i verksamheterna. Det är roligt för barn att rimma när det inte är riktiga ord utan lite tokiga. Barnet behöver inte förstå varje ord utan leka och smaka på orden. Det finns olikheter i att rimma på riktiga ord såsom mus- hus, lus- bus och nonsensord, såsom klutt – blutt sutt- trutt. Barn som inte har den språkliga medvetenheten och inte känner till ordens betydelse förstår inte att det går leka med språket. De är inriktade på att ordet skall ha en betydelse. Barn som lärt sig rimma blir medvetna om ljuden i orden och kan frånga ordets innebörd. De kan då koncentrera sig på uttalet, till exempel docka – dockvagn inte rimmar men att docka – plocka rimmar (Svensson, 1995). Fridolfsson (2008) betonar betydelsen av rimning då barnen tränar sig till fonologiskt medvetenhet. Om barn tidigt rimmar klarar de sin kommande läs och skrivutveckling lättare. Häggström och Lundberg (2006) menar att många barn är fascinerade av rimning och upptäcker egna nonsensrim, och leker med ljuden. När barn hittar på egna nonsensord blir de kreativa i sin språkighet. Då barn kommer med nonsensord är det betydelsefullt att vuxna är positiva. Vuxna skall vara entusiastiska när barn rimmar för det är inkörsporten till barns språkliga medvetenhet.

5.3.4 Stimulering av barns språkutveckling genom språk och läslekar

Barn leker med rim, ramsor, visor, och verser. Ungdomar och vuxna skriver och kommunicerar. Om barn får stimulans genom språklekar underlättas den språkliga utvecklingen och den kommande läsinläringen inför skolstarten. Språklekar har viktiga funktioner som skapar gemenskap mellan barn, men även att vuxna och barn har roligt tillsammans. Pedagoger kan skapa dessa situationer till exempel vid samlingar, utelek och matsituationer. Intresset för skriftspråket bli naturligare om barn får leka med språket tillsammans med engagerade vuxna, men även i smågrupper med andra barn. Språklekstunderna bör ingå i den dagliga verksamheten med olika svårighetsgrader (Liberg,

2006; Svensson, 1995). Detta är i enlighet med vad Vygotsky menar, nämligen att stimuleringen skall ligga över barnets nivå för en utveckling skall ske (Vygotsky, 1934/2001). Leka med språket är stärkande även när barnet kan läsa. Därför är det bra att använda språklekar långt upp i skolåldern. Språklekar kan utövas överallt och när som helst, men skall inte upplevas som en övning (Liberg, 2006; Svensson, 1995).

Enligt Frost (2007) skall språklekar vara roliga och lekas på barns villkor och inte vuxnas. Han uttrycker att det skall utgå från barns intressen så skriften och läsningen blir naturliga inslag i leken. Genom leken är det inte meningen att barn på förskolan ska lära sig läsa och skriva. Det är barnens intresse för att lära sig som skall väckas, men även en nyfikenhet för att fortsätta lära sig.

Språklekar efter Bornholmsmodellen är numera ett begrepp som många känner till i förskoleklasser och grundskolans yngre åldrar i Sverige och internationellt. Detta material utkom 1994 för att utveckla en språklig medvetenhet hos barn (Häggström och Lundberg, 2006):

Språklekar efter Bornholmsmodellen – en väg till skriftspråket/.../ givit många barn möjlighet att i lekens form, upptäcka språkets formsida. Huvudsyftet med språklekarna är att stimulera barnens språkliga medvetenhet innan de börjar med läsinlärningen. För många barn är det just språkaktiviteter av detta slag som kan förebygga senare läs och – skrivsvårigheter (s 5).

5.3.5 Barns språkutveckling genom leken

Leken är ett utmärkt tillfälle för stimulering av barns språk. I leken utvecklar de sitt språk när de berättar för varandra vad de gör för att alla ska följa med i handlingen. När kamraterna pratar utvecklas språket och de lär sig nya ord. När de vuxna leker tillsammans med barnen utvecklas och växer barns ordförråd när de har en medupptäckare. Medupptäckaren hjälper barnet att utveckla språket. (Knutsdotter Olofsson, 1992).

Barn behöver rörelse, lek och skapande, tillsammans med språkträningen är det en bra förutsättning till den formella läsinlärningen. Detta kan utföras till exempel när barnen leker restauranglek, sjukhuslek eller affär i olika lekhörnor. I dessa lekar är det naturligt att skriva eller lekskriva, men även utforma lekhörnor till barnen där material finns framme. Det innebär att materialet är lättöverskådligt. Det bör även finnas förbrukningsmaterial såsom pennor, kriter, saxar och papper i närheten. Dessa lekhörnor är även bra för de barn som inte känner sig bekväma i en stor grupp, men även för de barn som behöver extra träning. Här länkas barns lek till läsning och skrivning (Häggström och Strid, 2004; Lindqvist, 2002).

5.4 Språk är kommunikation

Eriksen Hagtvat (2006) skriver att det är genom en ” här- och nu - dialog” som en kommunikationspartner aktivt lyssnar på barnet samtidigt som denne signalerar närvaro och tid. När vuxna lyssnar känner barnet en trygghet och vågar samtala. I samspel med engagerade och kärleksfulla motpartner och under gynnsamma omständigheter lär sig barnet tala med vuxna, som anpassar sin kommunikation efter barnets förmåga och intresse (Söderbergh, 1988). Författarinnan skriver vidare att barnet växer både emotionellt och språkligt när någon hör det barnet talar om. När språket kopplas till olika handlingar och upplevelser får barnet språkfärdigheter via den vuxne som använder sitt språk aktivt och

medvetet i vardagssituationer. Lyssna på vad barn säger och erbjud dem bra förklaringar på det de frågar om. Barn skall utveckla förståelse för distanserat språk som innebär att barnet måste förstå mottagarens situation. Den vuxne måste vänta in barnet så de får berätta klart, återberätta och berätta egna sagor och historier. Hon menar även att barnen skall utveckla metakunskap vilket innebär att de ska kunna tänka om sitt eget språk genom att leka med ord, ljud, rim och ramsor. Men den vuxne ska även bistå barnet så de kan sätta ord på olika uttrycksformer, som till exempel känslor.

I kommunikationen mellan två individer behövs en sändare och en mottagare. Sändaren skickar ett meddelande, mottagaren avkodar och bildar sig en uppfattning och förmedlar vidare till sändaren. När barn är små och inte har ett verbalt språk nickar barnet eller ruskar på huvudet när de svarar på en fråga. Barn har språket till underlag då de kan organisera sin omvärld, sortera intryck och lösa problem. För meningskapande i livet måste människan kommunicera med andra och göra sig förstådd. Genom samtal skapas förståelse i meningsfulla sammanhang i verbala och icke verbala uttrycksformer, såsom tal, skrift, bilder, rörelser, gester och miner. Individen utvecklar olika kunskaper inom vilka ramar de uttrycker sig till exempel genom dramatisering, muntligt berätta, rita och skriva (Bjar och Liberg, 2003).

5.5 Begreppet språklig medvetenhet

Enligt Svensson (1998) innebär språklig medvetenhet att barnet självt och medvetet börjar fundera över språket, både tal och skrift. Barn som är språkligt medvetna upptäcker hur något yttras eller skrivs. Författaren belyser olika former av medvetenhet. Den fonologiska medvetenheten hos barn skall stimuleras genom olika språklekar där de får rimma, identifiera och räkna ljud i ord och även bilda ord med ett speciellt ljud. I den morfologiska medvetenheten får barnen leka med språket såsom hitta på egna ord, sätta samman två ord, samt urskilja satserna i orden. Den syntaktiska medvetenheten innebär att barn blir medvetna om språkreglerna, till exempel hur de skall formulera en mening rätt: ”katten in nu kommer...nej, jag menar nu kommer katten in”. När barnet blir äldre uppnår de den semantiska medvetenheten. De reflekterar då över varför olika aspekter heter som det heter, till exempel vem är det som har bestämt att katt ska heta katt. Den pragmatiska medvetenheten syns när barn använder sig av ordlekar, rollekar eller vitsar. Om barnet får fundera och reflektera över fel i en berättelse eller felaktigheter i sammansättningen av ord, övas den pragmatiska medvetenheten.

Torneus (2000) skriver om en undersökning som utförts i Umeå. Det framkom att språklig medvetenhet har en stor betydelse när barn skall börja läsa. Läsningen utvecklades mycket lättare och de fick flyt i sin läsning. Då barn börjar läsa måste de kunna dela upp ord i ljud. Det kan vara svårt när det är många olika ljud som de ska hålla ordning på i ett långt ord. Hon menar att det finns en annan svårighet med syntesen, då barn inte alltid kommer ihåg vad de läst för bokstav innan. De måste klara av att hålla flera bokstäver i minnet för att i slutet av ordet minnas början. Denna ljudning behöver barn bemästra när de ska lära sig läsa. De barn som inte klarar av att dela upp olika ljud i orden ser dem som en helhet, och vet inte var ordet börjar eller slutar, det kan medföra problem för barn när de börjar läsa. Det är nästan alltid svårare för barn att dra samman olika ljud till ett ord. Barn måste få tid på sig att leka med de olika byggstenarna, (bokstäver) och på ett lekfullt sätt få fram ljudet i ordet.

För att erövra den språkliga medvetenheten krävs det vuxna som hjälper barn upptäcka hur språket fungerar. Det kan inte förväntas av de små barnen att de kan utveckla den språkliga

medvetenheten själva (Torneus, 2000). Lidberg (2006) skriver att barn i förskolan som inte får den språkliga medvetenheten kan få problem med sin läsning och skrivning.

5.5.1 Läs och skrivutveckling

På 1700- 1800- talet fanns det ingen automatisk koppling mellan skrivning och läsning. Läsning föregick skrivning och i det svenska hemmet kunde många läsa, men nästan ingen kunde skriva. I slutet av 1800-talet uppstod skrivandet när fler barn började i skolan, skrivning och läsning fick då lika innebörd. Men det är alltså i svenska skolor att det talas om läsinlärning och den omfattar både skrivning och läsning. Skrivningen får komma som ett svar på läsinlärningen (Dahlgren, Gustafson, Mellgren och Olsson, 2004).

Enligt Smith och Elley (1998) börjar barn lekskriva hemma. Författarna tar sina slutsatser från studier som har utarbetats i Nya Zeeland om hur barn lär sig läsa. Smith och Elley skriver att när barnen lekte så reflekterade föräldrarna inte över att det var en övning för barnen till att bli en skrivare när de skrev brev, listor och berättelser till dem. Författarna menar att när barn skriver är det en träning till att bli skrivkunniga. Föräldrarna tolkade det mer som en lek och inte att det utvecklade barns läs och skrivutveckling.

Genom tradition har förskolans lärare ägnat sig mer åt barns omsorg och utveckling. De har inte ägnat sig åt skriftspråket utan det har först kommit in i skolåldern. Många lärare i förskolan har endast erfarenheter av den egna skoltiden hur de fick lära sig läsa, skriva och räkna. Det förväntas nu av dem att föra in läs och skriv i verksamheten, men inte på ett sådant sätt som de är vana vid, utan via lek och nyfikenhet (Frost, 2007; Gustafsson och Mellgren, 2005). I dag ställs det stora krav på barns språkighet. Som skolan ser ut i dag är det viktigt att barnen tidigt har språket i sin makt både muntligt och skriftligt, för en individuell framgång. Det barn förväntas lära sig när de börjar skolan är att läsa och skriva, det är avgörande hur den förstådda skolgången utformar sig. All verksamhet i skolan innefattar läsande och skrivande. Därför blir det svårt för de barn som inte kommer igång med sin läsning och skrivning i skolan. Läs och skrivundervisningen är en betydelsefull del i verksamheten under de första åren i skolan. Lära sig läsa och skriva upplever barnen som själva poängen med de första skolåren (SOU 1997: 108). Johansson (2003) har utfört en undersökning om de små barnen. Pedagogerna menar att skriftspråket bör uppmärksammas av de minsta barnen på förskolan, för de skall förstå varje bokstav som en bild. Det blir då lättare att lära sig läsa.

När lärare möter nybörjare i skolan har de ett stort ansvar, men ser det är även som en utmaning, som är inspirerande. Det är en stor förmån för lärare att få vara med och se barns ögon tändas när de ”knäcker läskoden” (Lundberg och Herrlin, 2006). Författarna skriver att barn har kommit olika långt i sin läsutveckling när de börjar skolan. Det finns barn som läser flytande och har en säkerhet i sin läsning, men det finns även barn som nästan inte kan tyda någon bokstav. För de barn som inte har nått fram så långt i sin läsutveckling är det betydelsefullt att läraren är vaksam och följer barnets utveckling. Läraren måste vara vaksam över om barnet inte kommer vidare i sin läsutveckling. Men det är inte alltid lätt att se utvecklingen hos alla barn eftersom det är många som vill ha uppmärksamhet (Lundberg & Herrlin, 2006).

Enligt Dahlgren mfl (2004) lär sig barn av varandra i samspel med en engagerad lärare. Genom att man medvetandegör barnet på hur de kan ta till sig olika kunskaper till exempel genom att fråga andra, läsa böcker, skapande verksamhet, diskutera, använda sin fantasi och

kreativitet. Dessa hjälpmedel kan underlätta för barn då de skall ”knäcka koden” i läs och skrivutvecklingen. Det är viktigt att läraren väljer ut uppgifter där skriv och läsprocessen vilar mot det som är bekant för barnen.

Enligt Trageton (2003) kan barn skriva sig till läsning genom användning av IKT (informations- och kommunikationsteknologi) som läromedel. Författaren menar att pedagogerna bör vända på begreppet skriv och läsinlärning till skriv- och läslärande, för en underlättning av den svåra handskriften för sexåringar. Egenproducerade läseböcker är av stor vikt, men de är dock inte tillräckliga. Författaren skriver att faktaböcker och prosalitteratur är viktiga förebilder som inspirerar eleverna till att producera egna böcker med bild och text.

Enligt Kullberg och Åkesson, (2007) betyder ”literacy” ”skriftspråkande”, vilket menas att man är en skrivande och läsande person. För ca tio år sedan har även Sverige tagit till sig begreppet literacy. Vägen till att bli en skriftspråkande person kallas ”emergent literacy”. Detta börjar inte vid en viss tid utan pågår ständigt. Hur barn utvecklar sitt skriftspråk är olika från varje barn. Det utgår från vilken förförståelse barnet har. Literacy utvecklas när som helst och överallt och möjligtvis redan vid födelsen. Kullberg och Åkesson (2007) skriver: ”för att erövra ett skriftspråk krävs det mer än att bara lära sig läsa och skriva efter den alfabetiska koden” (s. 1). Barn erövrar även skriftspråket när de använder sina sinnen och olika estetiska ämnen (sång, musik och drama), samt olika former av språk, såsom kroppsspråk och talspråk. Det uppfattas fortfarande att utvecklingen av skriftspråkandet börjar vid skolstarten. Det är där lärarna är och skall hjälpa barn till en förståelse av skriften. (Kullberg och Åkesson, 2007).

5.6 Sammanfattning

Redan på 1800-talet forskades det om barns språkutveckling när Cadmus (1819) skrev om hur barn lättast lär sig att läsa. Detta är en metod som fortfarande används. Söderbergh (1997) menar att barn kan lära sig läsa med hjälp av ordkort. Ett annat sätt att lära sig läsa är genom ljudningsmetoden. Grunden för språket läggs tidigt i livet och då skall barn stimuleras. Blir inte barnet stimulerat och inspirerat så sker ingen språkutveckling. Språket utvecklas mycket under det första året från deras första skrik till de första orden infinner sig. Därmed har det verbala språket startat. När barnet är cirka ett år talar de med ett ord och det kan betyda en hel mening. Talet utvecklas således till en användning av två ord. När det sker är det viktigt att de vuxna uttalar hela meningen som barnet vill ha fram. Detta för barn skall höra att det är flera ord som skall finnas i meningen. Desto tidigare barnet får stimulans till en utveckling i sitt språk ju lättare får de vid den kommande läs och skrivutvecklingen, när de börjar skolan. Det är betydelsefullt att samtala med barnen så de hör nya ord. Fram till barnet börjar skolan är de inne i en ålder då de lär sig språket lätt, och det är viktigt att de blir stimulerade under denna tid.

Den vuxne har en stor och betydande roll i barnets språkutveckling. På förskolan skall barnen förberedas så den kommande skolstarten kan underlättas för dem. De vuxna måste även tänka på hur de använder sitt eget språk, för barn tar efter det språk som talas i deras närmaste omgivning. Böcker ger en stimulans till barns språkutveckling, men det är även viktigt att samtala om bokens innehåll. Ramsor är också en viktig del i barns språkutveckling, och det utvecklar den språkliga medvetenheten. Språklig medvetenhet är när barnet själv och medvetet börjat fundera över sitt språk. Det påpekas att rimning underlättar den kommande läs och skrivutvecklingen.

Leka med språket är något som är viktigt när barn i olika styrda aktiviteter får stimulans av språket. Dessa lekar skall inte ses som en övning utan de skall vara på lek. Då får barn en nyfikenhet att lära sig läsa och skriva. I leken utvecklar barnen själva sitt språk när de samtalar om vad de utför eller skall utföra. Genom dialoger utvecklar barn sitt språk när de förbereds i att berätta och klarar av att ta emot information. De vuxna runt barn måste även avsätta tid för att lyssna på barn när de talar, barnet får då en trygghet att ingå en konversation med vuxna.

Stimuleringen av barns läs- och skrivutveckling skall utföras när de är små. Nu har det uppmärksammats i olika undersökningar hur viktigt det är för en underlättning av den begynnande läs- och skrivutvecklingen, om barn får vetskap om bokstäver tidigt och får se varje bokstav som en bild. Begreppet literacy betyder att personen är skrivkunnig och även Sverige har tagit till sig det begreppet. Genom Tragetonmetoden kan barn lära sig läsa med hjälp av datorn. Bornholmsmodellen används för att barn skall bli språkligt medvetna innan skolstarten.

6. Metod och genomförande

I metoddelen beskrivs tillvägagångssättet i vår undersökning med self report som metod. Vi beskriver urvalet, genomförandet, forskningsetiken, tillförlitligheten och giltigheten. Avslutningsvis beskriver vi även vår analys och bearbetning.

6.1 Kvalitativ metod

Det finns olika metoder som används vid undersökningar, kvantitativ och kvalitativ metod. Denna studie är av kvalitativ sort. Inom den kvalitativa metoden läggs fokus på individen och hur denne uppfattar och upplever sin verklighet och tidigare kunskaper. I en kvalitativ studie tar man framförallt reda på variationer och inte hur ofta något existerar (Malmqvist, 2006). De vanligaste metoderna inom det kvalitativa perspektivet är intervjuer, observationer eller self report (Backman, 1998). Vid analysen undersöks vad respondenten menar, känner och tänker. Utifrån detta kan mönster ses i de olika svaren som sedan sätts in i olika kategorier (Trost, 2001). Den kvalitativa metoden är humanistisk till sin riktning vilket anses att den lägger betoning på människors erfarenheter (Starrin, 1994).

I vår undersökning valde vi den kvalitativa metoden self report för det som vi avsåg att undersöka var lärarnas syn i förskola och förskoleklass på språklig stimulans, samt vilka metoder de använde sig av. Enligt Davidsson (2007) rapporterar respondenterna enskilt skriftligen sina svar på de frågor som ställs i en self report (bilaga 3) detta är en skriftlig intervju. Respondenterna skall erbjudas ordentligt med tid för att tänka igenom sina svar och det kan utgöra så svaren blir mera tillförlitliga då respondenterna i stillhet får tänka igenom svaren. I en self report besvaras det som efterfrågas och respondenten styrs inte in på något annat som en intervjuare kan leda in dem på. Det är av stor vikt forskaren tänker igenom formuleringen av frågan/frågorna för att få de svar som behövs. Eftersom vi efterfrågade vad lärarnas syn på stimulans av språklig utveckling är så är det detta frågan bör fokuseras på. Enligt Davidsson (2007) måste forskaren betona detta till respondenterna så de svarar så utförligt och noggrant som möjligt.

6.2 Urval

Undersökningen utfördes i två mindre kommuner i Västra Götalands län. Vi valde att vända oss till två olika kommuner och flera olika verksamheter. Vi ansåg att svaren kunde bli mer varierande då. Det kunde även bli en större bredd på lärares syn av språklig stimulans, samt vilka metoder de använder sig av i sin verksamhet. Den första frågan en forskare måste ställa sig är vilket urval som är tänkta att ingå i undersökningen (Trost, 2007). Vårt urval blev utbildade lärare. Trost (a.a) menar vidare att ett bredare urval ger ett säkrare resultat. Detta har vi uppnått eftersom urvalet är från två kommuner, samt flera verksamheter. Respondenterna i undersökningen är kvinnliga lärare i förskolor och i förskoleklasser. Respondenterna var sammanlagt 14 stycken, men det blev ett bortfall på grund av tidsbrist. Respondenterna är alla utbildade lärare och arbetar inom förskola/förskoleklass, vi ville inte jämföra dem, därför beskrivs det inte hur många self report som är från respektive verksamhet.

6.3 Genomförande

Under våren och sommaren 2008 kontaktades lärare på olika förskolor/förskoleklasser och tillfrågades om de hade möjlighet att medverka i vår undersökning. De fick då information om undersökning. Detta utfördes tidigt av den anledningen att respondenterna skulle vara tillgängliga. Det utfördes två pilotstudier för en granskning om self reportfrågorna var tillräckligt tydliga innan utlämnandet till respondenterna. Vi ansåg att de besvarade våra frågor.

Utlämnandet av self reporten genomfördes personligen av oss. Anledningen till det var att ge information om undersökningen samt svara på eventuella frågor som uppkom. Detta påpekar även Davidsson (2006) är viktigt att ha i åtanke. Vid utlämnandet av self reporterna fick var och en av respondenterna ett kuvert med missivbrev (bilaga 2) som är ett presentationsbrev för studien. Missivbrevet innehöll information om studien, vårt syfte och de etiska regler som vi måste följa. Tillsammans med brevet var två stycken self reportfrågor (bilaga 3) bifogade. Respondenterna fick även valmöjligheten att svara via mail eller om vi personligen skulle hämta self reporten. Respondenterna hade drygt en vecka på sig att besvara self reporten. Denna tid ansåg vi var rimlig för respondenterna att tänka efter och skriva ner sina svar.

6.4 Forskningsetik

I undersökningen har vi tagit hänsyn till *Forskningsetiska principerna inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* (Vetenskapsrådet, 2002). Dessa principer består av fyra huvudkrav. Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att de personer som ska medverka i en studie skall informeras om syftet med studien hur den kommer att genomföras, vem forskaren är och hur den kan nås. Det skall vara frivilligt att delta och de kan närsomhelst avbryta. Detta har vi uppfyllts genom att ett kuvert lämnades till varje lärare, som skulle medverka i vår undersökning där all information stod i missivbrevet.

Samtyckeskravet innebär att de medverkande har rätt att bestämma hur länge och på vilka villkor de kommer att delta i undersökningen. Är det någon som av något skäl väljer att avbryta sin medverkan kommer det inte att bli några negativa följder för denna person. Alla

som deltagit i studien har godkänt sin medverkan och därmed är även samtyckeskravet uppfyllt.

Konfidentialitetskravet innebär att de personer som deltar i undersökningen skall ges största möjliga konfidentialitet. I uppsatsen använder vi oss av fingerade namn. Det nämns inte vilka kommuner eller vilka verksamheter som ingår i undersökningen. Därmed är även konfidentialitetskravet uppfyllt anser vi.

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som samlas in bara får användas i forskningssyfte. Uppgifterna får inte användas i kommersiella syften för att påverka den enskilde individen. Resultatet som vi har fått fram är enbart till för att få en bredare syn på hur lärare tänker och funderar kring stimulering av barns språkutveckling, men även ge oss en inblick i vilka metoder som används för att stimulera barns språkutveckling. Resultatet är inte till för att jämföra eller syna någon verksamhet.

6.5 Tillförlitlighet och giltighet

En undersökning bör ha hög validitet och reliabilitet. Med validitet menas, att det som avsåg att undersöka är det som undersökts (Thuren, 1998). Denna fråga bör en forskare ställa sig flera gånger under analysarbetet för att endast undersöka det som var tänkt. Vi har flera gånger under arbetets gång återvänt till vårt syfte för att se om det besvaras utifrån det resultat som framkommit. Vi efterfrågar lärarnas syn på stimulans av språklig utveckling och det har uppfyllts. Läsarna skall kunna förstå vad syftet med undersökningen är och inte behöva fundera på det medan de läser (Patel och Davidsson, 2003). Med validiteten menas också att rätt redskap används för det som har undersökts (Kvale, 1977). Eftersom lärarna fick ordentligt med tid att tänka efter vad de skulle skriva anser vi metoden är den rätta för vårt syfte. Reliabilitet avser att frågorna utförs på ett tillförlitligt sätt och det betyder trovärdighet (Thuren, 1998). Vi har använt oss av metoden self report där lärarna har haft god tid på sig att reflektera över frågorna vi ställt. Därmed anser vi att tillförlitligheten på vår undersökning har ökat (Davidsson, 2007). Vi anser även att denna undersökning har en hög trovärdighet eftersom vi har varit två stycken som analyserat materialet och det stärks även av många citat som påvisar det respondenterna har skrivit (Kihlström, 2007). Med en noggrann reliabilitet menas att den inhämtade data har behandlats på ett säkert sätt så det färdiga resultatet blir trovärdigt (Patel och Davidsson, 2003).

6.6 Analys/bearbetning

Vi har använt oss av en kvalitativ innehållsanalys och utgått från olika teman som uppkommit utifrån svaren i våra self reporter. En innehållsanalys utförs i olika steg¹ och det första som skall göras är att alla self reporter läses igenom grundligt och många gånger för att få en överblick av det insamlade materialet. Efter det resonerade vi utifrån det inkomna datamaterialet vad som framkommit utav respondenternas texter. Vi diskuterade vad vi efterfrågade utifrån vårt syfte. Svaren strukturerades upp utefter tre olika teman som var de viktiga i de skrivna texterna. De gemensamma temana som framkom var, vad lärarnas syn på språklig stimulering är, lärarnas förhållningssätt till språklig stimulering, samt vilka metoder lärarna använder sig av i verksamheten. När vi analyserade utifrån de tre olika temanamen

¹ Innehållsanalys. www.infovoice.se

som framkom markerade vi på texterna med olika färger så vi fick fram vilket tema det hörde till (Malmqvist, 2007). En del teman presenteras i mindre teman. Det resultat som här nedan är presenterat är det lärarna tog upp som viktiga och de metoder de använder sig av i verksamheten. Det vi har analyserat är en helhet av det som framkommit.

7. Resultat

I resultatdelen har vi sammanställt svaren som kommit in utifrån de self report som lämnats ut. En analys har utförts och här nedan presenteras resultatet. De rubriker som presenteras är lärarnas syn kring stimuleringen av barns språkutveckling som de skrivit om i sina self reporter, samt vilka metoder de använder i verksamheten. Texterna förstärks även av citat där respondenterna uttrycker sina funderingar kring och metoder för barns språkutveckling.

Alla respondenterna har fingerade namn för att respondenterna skall vara konfidentiella. En identifiering skall inte vara möjlig. De är kvinnliga respondenter som har medverkat i undersökningen således benämns dessa med "henne" eller vid namn. Namnen på respondenterna är följaktligen Anna, Bodil, Dana, Elin, Fredrika, Gun, Helen, Inger, Johanna, Kristina, Lena, Marie och slutligen Nelly.

7.1 Vad har lärare för syn på språklig stimulering

Under denna rubrik beskrivs hur lärarna ser på barns språkutveckling, att de första åren är viktiga. Det framkommer även att allt de gör är språkstimulerande. Slutligen lyfter vi fram lärarnas förhållningssätt.

7.1.1 De första åren är viktiga

Det framkommer att stimuleringen skall påbörjas i fosterstadiet och denna stimulering ska fortgå hela livet. Det är ett stort antal av respondenterna som belyser att de första åren är oerhört viktiga för barnets språkutveckling.

Jag jobbar på en småbarnavdelning med barn i åldern 1-4 år. Det är i den åldern som hela grunden läggs för barnets språkutveckling. (Gun)

Mycket arbete med språkstimuleringen skall läggas när barnen är små för då påbörjas kommunikationen. När barn hör språket talas lyssnar de in det och på så vis utvecklar de sitt språk.

Jag anser att de tre första åren är barnen som svampar, hör och ser allt. Därefter exploderar dem och de har användning av allt de hört. Därför är det då viktigt att även ha en bra kommunikation med de små barnen som sedan skall fortgå hela tiden. Det är viktigt med en varierande språkutveckling så att det alltid är något som faller barnet i smaken. (Helen)

7.1.2 Allt vi gör hela dagarna är språkstimulerande

Många är överens om att barn lär hela tiden och det är upp till de vuxna att förverkliga detta. Det krävs en medvetenhet och kunskap av de vuxna i arbetet med barns språkutveckling.

Nästan alla är överens om att det är i de dagliga samtalen med barnen som tillägnandet av språket sker.

Förskolan är en suverän plats för barnets språkutveckling. Här får barnen massor av tillfällen att samtala med flera vuxna och berätta själva. Barnen lär också av varandra. Det är otroligt viktigt att vi som jobbar inom förskolan medvetet jobbar för att ge barnen möjligheter att utveckla sitt språk. (Fredrika)

Lärarna anser att barn språkstimuleras när de är tillsammans med andra. Det är i samspel med både barn och vuxna ett tillägnande av språket sker, barn och vuxna lär av varandra. Språkutveckling är inte något som sker av sig självt utan barnen måste få umgås med andra. Några av lärarna tar upp vikten av att barn även lär av barn och att den relationen också är en viktig bit i språkutvecklingen.

Barn lär sig otroligt mycket av barn. (Kristna)

Det är ett fåtal som tar upp läroplanerna, och de skriver att alla verksamma pedagoger är ålagda att följa dem.

I vår läroplan har vi mål att sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att tala, kommunicera och uttrycka sina tankar. Detta arbete med språket sker ständigt i alla situationer under dagen. (Gun)

Allt de vuxna gör under dagarna är någon form av stimulering för att barn skall utveckla sitt språk. De vuxna måste ta till vara på alla stunder som uppkommer för att stimulera barnen. Det framkommer att det inte finns några speciella ställen då stimuleringen av språkutvecklingen sker, utan de situationerna kan ske var som helst.

Språkstimulering kan man arbeta med i klassrummet, i skogen, på idrotten, i matsalen, ja överallt! (Lena)

Lärarna menar att det är deras uppdrag att utföra detta för att barn skall behärska språket och kommunicera med andra. Barnen måste ha ett språk för att klara sig i dagens samhälle. Genom många möten med olika kategorier av människor utmanas barnen språkligt. Det finns så mycket vuxna kan göra för att stimulera barnen. Det är inte endast på förskolan och i förskoleklassen denna stimulering skall ske, utan det behövs även en samverkan med hemmet.

7.1.3 Lärarnas förhållningssätt till språkstimulering

De är upp till dem vuxna att stimulera barnen, alla måste ha en medvetenhet för att stimulera barnen så deras språkutveckling går framåt. Alla pedagoger i förskolor och i förskoleklasser måste utföra språkstimulerande aktiviteter för att barn skall lyckas utveckla sitt språk. De vuxna får inte tro att språket kommer av sig självt utan se sig själva som är barnens förebilder.

Att vara en god förebild /.../ vara en god lyssnare och ge barnet tid. (Anna)

En av lärarna skriver att hon hela tiden har barns språkutveckling i sitt bakhuvud det vill säga hon tänker på barns språk hela tiden. Varje tillfälle skall tas i akt så barnet kan hjälpas i sin språkutveckling. De vuxna ser sig som viktiga förebilder när det gäller barns språkutveckling. De måste vara medvetna om vilket språk de använder då de är tillsammans med barnen och lyssna på vad barnen har att säga.

Jag måste hjälpa till och fylla i barnets språkutrymme med språk. Detta gör jag

genom att ge dem ett nyanserat språk och ordval. (Kristina)

Alla stunder på dagarna är situationer då barn kan språkstimuleras. Det gäller för de vuxna att använda sig av ett nyanserat språk och hela tiden låta barnen få höra nya ord. Det är de vuxnas ansvar att lyssna på barnen och ge dem svar på deras frågor och funderingar.

...vuxna måste lyssna på barnen och svara på deras frågor som de funderar och undrar över/.../ en del barn frågar hela tiden ” varför?”. (Inger)

Vuxna skall tänka på att använda meningar som ligger ovanför barnets nivå då ger det barnen språkliga utmaningar. De måste vara närvarande och lyssna på barnet i deras samtal och lekar så barnen kan hjälpas finna rätt ord eller då det blir fel.

Man ska också tänka på att använda ord och meningar som ligger strax ovanför deras nivå för att ge dem språkliga utmaningar. (Fredrika)

7.1.4 Sammanfattning

Barn lär hela tiden och det är de vuxnas uppgift att se och stimulera detta. De får inte tro att språket är något som kommer av sig självt, utan de vuxna måste vara medvetna om att stimulera barns språkutveckling. Alla lärare menar att de tillsammans med barnen och deras kamrater är viktiga i barns språkutveckling. Genom samspel och samtal utvecklas barn språk. Språkstimuleringen och leka med språket kan utföras överallt och i alla situationer. Lärarna tog upp läroplanerna och de menar att alla är ålagda att följa dem. Språkstimuleringen skall börja då barnet fortfarande ligger i mammans mage. Denna stimulering skall sedan fortsätta hela livet och ligga på en nivå som är strax över barnets. Det är inte bara på förskolan och i förskoleklassen den språkliga stimuleringen bör ske utan även hemmet har en stor roll i detta arbete. Förhållningssättet är en viktig del i lärarnas arbete de måste tala med ett vårdat och nyanserat språk. De måste hela tiden stimulera barn så de lär sig nya ord, men även lyssna på dem. Barnen behöver de vuxna i sin närhet när de inte klarar av att hitta det rätta ordet och de inte kan göra sig förstådda.

7.2 Metoder för stimulering av barns språkutveckling

För att barn ska utveckla sitt språk använder lärarna olika metoder i sin verksamhet som de anser är språkstimulerande för barns språkutveckling. De språkstimulerande metoder de lyfter är språklekar, vardagen, rim och ramsor, samtal, högläsning/litteratur, leken, spel, drama sång och musik, språkträningssätt och slutligen konkret material.

7.2.1 Språklekar väcker barns intresse för att lära sig läsa och skriva

I stort sett är alla eniga om att språklekar är en metod som skall finnas i verksamheten. Språklekar används för att uppmärksamma barnen på likheter och skillnader i tal och skrift. De lyfter fram att leka med språket är en förberedelse för barnen som väcker deras intresse för det lästa och skrivna ordet och underlättar det för barnen.

När barnen klappar sina namn, så tränar de avstavningen inför läsutvecklingen. (Helen)

Sång, språk och sagopåsar används av de flesta lärarna. De menar att det är en bra träning för barnen för att utveckla språket. När de använder till exempel sagopåsarna tar de upp saker ur

påsen som sagan handlar om. Då blir det konkret och lättförståeligt för barnen när de ser och hör ordet på den sak som pedagogen plockar upp ur påsen.

Vi använder sångburkar med imse, vimse spindel. När vi sjunger drar vi upp ett snöre ur burken och där på sitter en spindel. (Johanna)

7.2.2 Vardagens betydelse för språkutvecklingen

En majoritet av alla lärare är eniga kring att vardagen är något som skall utnyttjas så mycket som möjligt i verksamheterna. Det handlar om att berätta för barnen vad som skall utföras och använda tydliga och ingående instruktioner så barnen förstår vad de ska göra. De vuxna måste tänka på hur de talar med barnet och använda ögonkontakt med det barn det talar med och betydelsen av kroppsspråket. En lärare påpekar vikten av att våga tala inför en grupp, detta stimulerar hon genom att varje dag låta ett barn få säga namnet på den som skall ta på sig, när de skall gå ut. I vardagen kan läraren arbeta konkret med begreppsinnläringen.

På naturpromenader stimulerar jag barnen till att beskriva för att förstå olika begrepp, så som tjock-tunn, hög-låg och lång-kort, bred – smal, fler- färre, former som cirkel, oval, triangel, kvadrat, rektangel. Begrepp som är viktiga i matematik. (Bodil)

För att en stimulering av barns språkutveckling skall ske måste läraren ta till vara på alla situationer och miljöer, både ute och inne.

7.2.3 Så berikas språket av rim och ramsor

De flesta lärare har den uppfattningen att rim och ramsor har stor betydelse i verksamheten så barn kan utveckla sitt språk.

Syftet med rim och ramsor är ju, att barnen skall höra att orden slutar med samma ljud, detta hjälper barnet vid läsinläringen. (Nelly)

När lärarna arbetar med rim använder de en påse med små saker i. I påsen finns två saker som rimmar. Barnen tar var sin sak och hittar på så sätt sin rimkompis. När de rimmar med barnen så använder de olika klapprörelser till ramsorna. Rim och ramsor är en stor och viktig del i barns vardag. Den språkliga medvetenheten skall öka, och den är nödvändig vid kommande läs och skrivinnläringen.

7.2.4 Samtal berikar språkutvecklingen

Flertalet lärare anser att samtal berikar barns språkutveckling. I rutinsituationerna finns det ypperliga tillfällen till samtal. När de skall gå ut med barnen benämner de alla saker som barnen skall ha på sig både vad det är för något till exempel en jacka, och vilken färg jackan har. De anser att det är viktigt med följdfrågor så barnen vidareutvecklar det de vill säga.

- Åh vad fint du har målat.
- Vad är det du har gjort?
- Björnens hus på djurparken.
- Har du varit där någon gång? (Marie)

Många lärare påvisar vikten av hur betydelsefullt det är med ett nyanserat språk när man samtalar med barn. Tala tydligt, ha ögonkontakt, förstärka språket med gester och kroppsspråk, och sätta ord på det som utförs i olika rutinsituationer såsom påklädning och måltider stärker barnens språk.

Det är viktigt att ställa frågor till barnen så de får förklara med sina egna ord. Pedagogerna måste hela tiden berätta vad de ser, hör och gör, för då utvecklas barns språk. I de vardagliga samtalen kan barn stimuleras genom följdfrågor som utmanar dem i sin språkliga utveckling.

Jag benämner ord som är självklara för oss vuxna t ex när vi står och tvättar händerna benämner jag ordet kran, tvättställ, varm och kallt vatten, torka händerna på den gröna handduken som hänger på din krok. (Kristina)

7.2.5 Vikten av Högläsning/Litteratur i verksamheten

Lärarna är eniga kring högläsningens betydelse för språkutvecklingen. Genom högläsning skapas ett intresse för litteraturen, samt den kommande läs och skrivutvecklingen. Många av lärarna anser när de läser en bok för barn skall de tänka på att anpassa boken efter barns ålder men även se till så boken är intressant och fängslande. Pedagoger ska vara förberedda på texten i boken innan den läses för barn. Rösten kan då anpassas till handlingen.

Jag upplever ofta att det ger mer att prata om bilden än att läsa texten i en bok. (Gun)

När barn får reflektera, diskutera och återberätta sagan, stimuleras barns ordförråd. De försöker sitta kvar och diskutera sagan, bläddra och titta på bilderna men tiden räcker inte alltid till.

Det är inte alltid man har tid att sitta kvar, någon skall gå på rast, några barn skall gå hem, några barn vill springa och leka. Det är något som man skulle kunna förbättra, för det är en viktig del för barns språk. (Gun)

Det är många som skriver att de försöker läsa högt varje dag i sin verksamhet så barnen får öva sig att lyssna. Syftet med högläsning är att barn skall få ett rikare ordförråd, höra hur sagor är uppbyggda, studera och tolka bilderna och samtala om innehållet. Även upprepning av litteratur är ett bra sätt för barnen då de senare kan återberätta det de hört.

Upprepning av en känd aktivitet ger utveckling. Till exempel att vi läser samma saga flera gånger och kanske den tionde gången, kan barnet återberätta något från en sida i boken. (Anna)

Barnen får ett rikare språk då de diskuterar vad de har läst när de kommunicerar med varandra. Några lärare låter barn låna hem böcker från biblioteket och menar att det är ett bra sätt att väcka barns intresse för litteratur. Även föräldrarna blir på så sätt delaktiga i sina barns läsvanor.

Biblioteket är en bra resurs där barnen kan låna böcker som de läser hemma och sedan recenserar de boken för sina klasskamrater. (Lena)

Vikten av sagor belyses för det får upp barnens fantasi. En lärare beskriver att hon brukar hitta på egna sagor. Det vanligaste önskemålet från barnen är att få vara med själv i sagan syftet med detta är att väcka barnens fantasi och skapa berättelser tillsammans.

Barnen får komma med t.ex. Ord eller handlingar som skall vara med i sagan. (Kristina)

7.2.6 Språket främjas av leken och de estetiska uttrycksformerna

Det framkommer att leken är ett viktigt inslag för barns språkliga utveckling, både den fria och den styrda. I den styrda utmanar den vuxne barn så de pratar med varandra. I den fria blir alla delaktiga i samtal, samtidigt som barnen leker olika rollekar och bygglekar. Den fria leken är viktig då barn stimulerar sitt språk när de kommunicerar med varandra.

I den fria leken lär sig barnen av varandra när de kommunicerar. (Nelly)

På en småbarnsavdelning kan man leka tittut lekar för då hör barnen språkmelodin ser kroppsspråket och minerna på den som pratar.

Det är härligt när de mista barnen helt tysta tar ögonkontakt och ge bort en kaffekopp, från att sedan sen säga "här kaffe och att slutligen när de blir äldre kunna säga " varsågod, här får du kaffe av mig". Det är jag glad över att få vara med att uppleva. Det är enligt mig bland det bästa i arbetet på en småbarnsavdelning. (Gun)

Glöm inte leken, i leken utvecklar och tränar barnet sitt språk i samspel med kamrater. (Johanna)

Sången används i verksamheterna. Att sjunga när barn är små berikar deras ordförråd och utvecklar språket innan de kan prata. I sången lyssnar de in ord och ökar då sitt ordförråd. Barn har hundra språk och behöver stimuleras med olika uttrycksformer, såsom musik, drama, sång med mera.

När vi sjunger med barnen brukar vi använda oss av en sångpåse. Det kan vara till exempel en sång om en nalle under tiden vi sjunger om nallen plockar vi upp nallen, nallens haklapp, nallens rosa mugg, nallens blåa stol. Här benämner vi alla saker när vi sjunger och barnen ser konkret. (Johanna)

Lärarna använder mycket sång och musik i verksamheterna och på så sätt leker de med orden på ett roligt sätt även drama används som en metod i verksamheterna.

I drama tränar barnen samtal med andra på ett lustfullt sätt. De föreställer sina röster och pröva även olika sätt att agera, man går in i en roll. Vi använder även kaspersteater med barnen. (Elin)

7.2.7 Det konkreta materialet främjar språket

Det finns mycket konkret material som kan användas istället för läroböcker. Det är till exempel bilder, och andra föremål då barnen ser och höra ordet. Klippa ut bokstäver så barnen kan bygga ord och meningar är också ett bra sätt.

Språkpåsar är det många som använder sig av i verksamheten. De innehåller olika saker som tränar språkutvecklingen då barn både kan se och lyssna. Sagopåsar där barn kan se sagan samtidigt som den berättas det anser några är ett bra sätt för språkstimuleringen. Då ser barnen det konkret. Det finns många olika lådor och kistor som kan användas vid språkstimulering. Barn får det lättare att följa med om pedagogen arbetar med material från de konkreta till det abstrakta.

Grunden till det hela ligger nog i Montisoripedagogiken, alltså arbeta med mycket konkret material, från det konkreta till det abstrakta. (Helen)

Ordlappar används i verksamheterna och det väcker barns intresse för bokstäver. Barnen sitter ofta och samtalar om bokstäverna, vilka namn som börjar på vilken bokstav. När alfabetet finns på väggen väcker det även barns intresse för hur de stavar sitt namn och detta utvecklas senare till att stava andra ord.

Det är viktigt att uppmuntra barnen till att lekskriva, skrivandet och läsande hänger ihop. Det ena stimulerar det andra. (Bodil)

Spel är också något som används i verksamheterna. Spel utvecklar barns nyfikenhet av språket på ett roligt sätt. När barn spelar med varandra utvecklar de språket genom samtal. Ett fåtal av lärarna tillverkar egna spel med barnen för det främjar språklig medvetenhet.

Nästan alla barn är intresserade av att spela spel, men det gäller att vi pedagoger introducerar och gör barnen nyfikna. (Dana)

7.3 Språkträningmetoder som förekommer i verksamheten

I verksamheterna förekommer olika språkträningmetoder för att utveckla barns språk läs och skrivutveckling. Under denna rubrik beskrivs två olika språkträningmetoder. Bornholmsmodellen och Tragetonmetoden.

De lärare som arbetar utifrån Tragetonmetoden anser att detta är ett första steg till läsning. Barnen får pianoskriva bokstäver huller om buller för att kunna urskilja bokstäverna från varandra och lära sig dem. Barnen använder versaler eller gemener i sitt skrivande vid datorn beroende på hur långt de har kommit i sin utveckling och det måste pedagogen utgå från. I denna metod är det en fördel om de arbetar två och två då de kan diskutera och lära av varandra.

”Jag känner att jag ger barnen vad de behöver utifrån sin utveckling mycket bättre nu med trageton än tidigare. (Lena)

När barn skriver blir det inte alltid rätt, men det är inte det som är det väsentliga utan barnen får lära sig att känna igen bokstäverna. Det viktiga i Tragetonmetoden är att barn lär sig hålla en hand på var sida om tangentbordet så fingersättningen skall tränas i tidig ålder.

Det enda viktiga är att de håller händerna på rätt sida på tangentbordet.(Helen)

I Bornholmsmodellen sker arbetet i olika steg för att stimulera barns språk. Det är en bra metod anser lärarna.

Barnen får lyssna på olika ljud, rimma, vi använder korta och långa ord, vi lyssnar efter första ljudet och hur många ljud barnen hör i orden m.m. Vi använder oss inte av böcker utan skapar eget konkret material till bildkort. (Helen)

Bornholmsmodellen har en lärare som grund i sin verksamhet. Hon arbetar inte precis efter Bornholmsmodellens ”schema” utan hon har lika bra ramsor, övningar och spel som går lika bra än de som föreslås att man skall använda i den aktuella veckan.

Jag fuskar medvetet med denna ordning för att jag ska kunna ta de naturliga tillfällena i akt. Ju mera språklig utveckling de kan få desto mera utvecklas dem. (Lena)

Bornholmsmodellen använder de som arbetar i förskoleklass. Dessa språklekar stimulerar och utvecklar barns språkliga medvetenhet före läsundervisningen. Barnen lever sig in i språket på ett lustfyllt sätt menar hon.

Dessa övningar kan man naturligtvis använda i år 1 också, beroende på vilka behov som finns.(Dana)

7.4 Sammanfattning

Språklekar skall vara med i verksamheten för att berika barns språk innan skriv- och läsinläringen. Även leken är ett viktigt inslag i barns språkutveckling, både den fria och den styrda. I den styrda leken uppmuntrar läraren barn till samtal, men även där den vuxne benämner aspekter på olika sätt. Den fria leken gör så barn blir delaktiga i samtal, samtidigt som de leker olika rollekar eller bygglekar. Samtal är en annan metod som de menar berikar språket. Det finns ypperliga tillfällen till samtal med barn i alla vardagliga situationer. Högläsning och litteratur framkommer som en viktig del i barns språkutveckling. Genom böcker skapas ett intresse för litteraturen, samt för läs och skrivutvecklingen. Många lärare anser rim och ramsor utgör en stor roll i verksamheten. Det är en viktig del i barns vardag för att utveckla deras språkliga medvetenhet, och den är nödvändig vid läs- och skrivinläringen.

Drama stimulerar barns språkutveckling där tränar de samtal med andra på ett lustfyllt sätt och det berikar språket. Även sång och musik framkommer som ett viktigt inslag i verksamheterna. Det är viktigt att sjunga och spela med barn när de är små då berikas deras ordförråd innan de kan prata. I sången lyssnar de in ord och ökar då ordförrådet. En del lärare använder sig även av sångpåsar när de sjunger med barnen. Spel används för att göra barn nyfikna på språket på ett roligt sätt. Vardagen ska utnyttjas i verksamheten. Berätta för barnen vad som ska göras, använda tydliga och ingående instruktioner, så de förstår vad som ska utföras. Det finns mycket konkret material som respondenterna använder istället för läroböcker. Det är till exempel bilder och andra föremål då barnen både får se och höra ordet och se texten. **Slutligen utläses det i resultatet att olika språkträningssmetoder förekommer i verksamheten, såsom Bornholmsmodellen och Tragetonmetoden.**

8. Diskussion

Under denna rubrik diskuterar vi de resultat som framkommit som viktiga inslag utifrån lärarnas self reporter. Vi kopplar det till vår teoretiska ram, samt den bakgrund som vi skrivit. Vi diskuterar även vår metod och genomförandet av den.

8.1 Resultatdiskussion

I undersökningen har vi fått svar på hur läraren ser på stimulansen av barns språkutveckling, samt vilka metoder de använder sig av.

8.1.1 Lärarnas syn på barns språkutveckling

De vuxnas roll i språkutvecklingen är att samspela och samtala med barnen. Vi skall vara medupptäckare tillsammans med dem. Nästan alla har tagit upp samspelet och det har blivit den röda tråden i vårt arbete. Vår teoretiska utgångspunkt är Vygotskys sociokulturella perspektiv som påvisar hur barn lär i samspel med andra både barn och vuxna (Säljö, 2006). Vygotsky menar att när barnet först handleds av en vuxen kommer de senare på egen hand klara det själva. (Vygotsky, 1934/2001).

Stimuleringen av barns språk skall påbörjas redan i fosterlivet och det skall fortgå under hela uppväxten. Eriksen Hagtvét (2006) påtalar att när barn är små är de inne i en ålder då deras språk utvecklas lätt. Utifrån resultatet såg vi även att en stor del av lärarna menar att de första åren i barns liv är viktiga för språkutvecklingen. Språket grundläggs när barnen är små och då är det viktigt att de får stimulering. De vuxna bör ta alla tillfällen i akt för att stimulera barns språk. När barn hör språket talas lyssnar de in det och utvecklar sitt språk menar lärarna. Genom kommunikation med barn lär de sig snart ordens innebörd. Enligt Johansson (2003) är det av stor vikt att de minsta barnen får språkstimulerande aktiviteter så de lär sig språket och deras självkänsla blir större. Det är i samspelet med vuxna som de små barnen lär sig språket på en småbarnsavdelning, eftersom deras kamrater inte har ett utvecklat språk när de är på en småbarnsavdelning.

I resultatet fann vi att många lärare som var överens om att barn lär hela tiden och det är upp till de vuxna att ge barnen den stimulansen. Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (2006) skall pedagogerna utgå från barns intressen så de blir intresserade av språket. Författarna menar att det är pedagogen som skall vara vägvisare för barnen i deras språkutveckling. Det finns oändligt många tillfällen då barn har möjlighet att utveckla sitt språk. Barn lär inte bara av den vuxnes stimulering utan även deras kamrater har en stor betydelse för ett utvecklande av språket skall ske. Vi håller med lärarna då de menar att barn lär av varandra för de äldre barnen lär de yngre barnen. När barn leker eller utför någon aktivitet diskuterar de och samtalar med varandra och en utveckling av språket sker. Det är i samspelet med andra som språket utvecklas (Säljö, 2006; Gustafsson och Mellgren, 2005). Även Johansson (2003) betonar att det är de vuxna som skall möjliggöra så lärandet sker mellan barnen. Hon menar vidare det är främst de yngre barnen som lär av de äldre. Respondenterna skriver att de måste stimulera barnen så de klara sig senare i livet. Kommunicera med andra och göra sig förstådda är något som även barn måste klara. Leken stimulerar barns språk då de samtalar med varandra. Knutsdotter Olofsson (1992) menar att i den fria leken pratar barnen hela tiden för att göra sig förstådda och varför de handlar så eller så. Hon har även studerat barn när de leker i vuxnas närvaro. Då är deras språk mera varierat. Här är vi inte eniga med författaren för det

kan också vara så att när en vuxen kommer i barns närhet i leken slutar de prata och leken fortsätter tyst tills den vuxne gått ur rummet.

Språkstimulering sker hela dagarna och inte bara under planerade aktiviteter. Stimulering kan ske både inomhus och utomhus. Även hemmet har en stor betydelse för barns språkutveckling. Enligt Smith och Elley (1998) måste föräldrar se vikten av barns lekskrivning hemma och uppmuntra den. Det är inte bara en lek utan ett steg i barns läs och skrivutveckling. Alla som arbetar i verksamheter där det finns barn är ålagda att arbeta utifrån de läroplaner som finns (Läraryrket, 2004). Det är endast ett fåtal av lärarna som hänvisar till dessa vilket vi förmodat skulle vara fler, eftersom läroplanerna ligger till grund för allt det pedagogiska arbete som utförs dagligen i alla verksamheter. Våra egna funderingar kring varför inte respondenterna har belyst läroplanerna i den utsträckning som vi antog, kan bero på att vi inte berörde läroplanerna i self reportfrågorna.

Wiegel och Martin (2006) har utfört en forskning om förberedelser inför barns kommande skolstart. Enligt dem är det vuxna som aktivt måste arbeta med denna förberedelse så barnen klarar alla krav som väntar på dem i skolan. Vi anser att alla lärare i förskolan behöver få ta del av de mål som barnen förväntas ha uppnått i år tre. Detta för att erbjuda barn den bästa stimulansen.

I resultatet upptäckte vi lärare som menar att det är upp till dem om barnen skall bli stimulerade. Tillägna sig ett språk är inte något som sker av sig självt utan det måste ske en stimulering genom ett samspel med andra människor. De vuxna skall ta tillvara på barns möjligheter till stimulering så barn kan lära av varandra. Det är de vuxna som måste sätta ord på barns ”pekningar”. Pekar de på katten ska man uttrycka sig och säga ja, katten sitter därborta. Alla naturliga stunder under dagen måste de vuxna ta till vara på, för att en stimulering av språket skall ske. Det är även väsentligt att samtala med barnen och ställa frågor så de med egna ord kan berätta vad de gör skriver lärarna. Även vi anser det betydelsefullt att ställa frågor till barnen för då blir det en konversation. Barnet växer i sin språklighet när de får samtala med fröken om alla roliga och intressanta saker. Det är även viktigt att under samtalen berätta vad som sker så barnen får höra nya ord och ordförrådet utvecklas. Enligt Svensson (1995) har det stor betydelse för språkutvecklingen att barnen varje dag får tillgång till fängslade samtal med personer i deras omgivning.

8.1.2. Metoder för till stimulering av barns språkutveckling

Sång, språk- och sagopåsar är ett material som flitigt används i verksamheterna. Med hjälp av sagopåsarna blir det konkret för barnen då de ser saken från sagan samtidigt som de hör ordet. I Johanssons (2003) studie använder pedagogerna mycket språkpåsar i arbetet med de små barnen. Språkpåsar är ett utmärkt redskap där barn får utveckla sitt språk. Syftet är att barn i takt med en saga kan se ordet i bild. Språkpåsar är även bra när man vill ha barn uppmärksamma på olika begreppsord som i, på och under menar pedagogerna i studien. Det som finns i dessa påsar kan göra aktiviteten mer spännande samtidigt som man genom gester, tonfall och sin röst kan göra det mer intressant. Det finns ypperliga tillfällen att använda sång, språk och sagopåsar till exempel när det är samling.

Språklekar skall finnas i den dagliga verksamheten. Dessa lekar används så barn kan lägga märke till de olikheter/likheter som finns i tal och skriftspråk men även väcka intresse för det lästa och skrivna ordet. Enligt Häggström och Lundberg (2006) har det visat sig om det används språklekar i förskoleåldern möjliggör det en positiv lässtart. Lärarnas insatser i

förskolan har stor betydelse för att uppmuntra detta. Detta är något som även vi anser har stor betydelse. Häggström och Lundberg (2006) menar att det är betydelsefullt för barn när de känner en glädje och har roligt när de leker med språket. Vi anser att det är en förutsättning då de är små för lusten till att lära ska finnas kvar när de börjar skolan. Enligt Eriksen Hagtvet (2006) är barnen när de är små inne i en ålder för att lära sig språk, det är då stimuleringen skall påbörjas.

Lärarna arbetar utifrån olika modeller såsom Tragetonmetoden och Bornholmsmodellen. Syftet med Tragetonmetoden är att barn skall närma sig läsningen genom datorn. När barn pianoskriver lär de sig att skilja ut bokstäverna från varandra. Enligt Trageton (2003) bör pedagogerna vända på begreppet skriv och läsinlärning till skriv- och läslärande. Genom att använda datorn som verktyg underlättas den svåra handskriften för sexåringar. Även vi tror att barn utvecklar skriftspråket genom användningen av datorn som verktyg. Barn älskar när de ser sina egna ord och bokstäver blir en hel bok. Bornholmsmodellen är en annan metod som lärarna använder sig av för att stimulera barns språkutveckling där utvecklar de sin språkliga medvetenhet. Barnen kommer även ett steg närmare skriv- och läsinlärningen genom olika språklekar i denna metod. Enligt Häggström och Lundberg (2006) så är syftet med språklekar att barn skall få stimulering i sitt språk, och genom det bli språkligt medvetna innan de börjar med läsinlärningen. Författarna skriver vidare att språklekar kan påverka så en del barn inte får problem med sitt läsande och skrivande längre fram.

Rimma är något som barn måste kunna vid den kommande läs- och skrivinlärningen anser lärarna. De medverkande pedagogerna i Johanssons (2003) studie påpekar att de använder rim och ramsor i sitt arbete med de små barnen. De använder rim både i planerade aktiviteter och i samlingar, men även då de i leken och vardagen hör när barn själva startar denna aktivitet. Det är fråga om att göra det barn vill och anknyta till välbekanta ämnen som intresserar dem. Vi anser det är viktigt när barn får rimma och inte avvisa barnen när de rimmar på allt som sägs i deras närhet. Det är vårt uppdrag att uppmuntra barnen så de utvecklar en språklig medvetenhet, som kan underlätta för dem senare i den kommande skolgången. Allt som vi kan göra för att underlätta för barns språkliga framtid är vi ålagda att utföra.

Enligt Arnqvist (1993) bör de vuxna ta ansvar så att en dialog sker. Vuxna måste se till så alla barn får chans till samtal och att de håller sig till ämnet och får träna turtagning. Han menar att de mindre barnen ofta och plötsligt byter samtalsämnen och därför behöver träna dialoger. Lärarna betonar att det är de vardagliga samtalen i rutinsituationerna som är viktiga. De menar att det är viktigt med en tydlighet så barn vet vad som skall utföras. De vuxna måste tänka på vilket språk de använder och att de är barnens förebilder. De måste använda ett nyanserat språk men även lyssna till vad barnet har att säga. Detta är i likhet med vad White (2008) menar att barn lär sig nya ord hela tiden då de får vara med i alla vardagliga situationer. Genom samtal berikas barns ordförråd då vuxna benämner saker i barn omgivning. I rutinsituationerna är det ypperliga tillfällen till samtal anser många lärare. De vuxna i förskolan skall berika barns språk och därigenom skapa tillfällen där barn får samtala och utvecklas språkligt (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2006; Söderbergh, 1988).

Litteraturen har en stor betydelse för barns språkutveckling. Samtal om detaljerade bilder i böcker älskar barn att samtala om. Vi anser att det uppstår alltid nya diskussioner vid olika tillfällen då barnen ser nya detaljer på bilderna som finns i böcker. Många tillfällen till samtal kring litteraturen sker dagligen kan vi klart utläsa i resultatet. Betydelsen att diskutera och reflektera runt böckerna efter läsningen är viktigt eftersom kommunikationen ökar mellan barnen då. Syftet med högläsning är att barn skall få ett rikare ordförråd men även att litteraturen utvecklar barnens fantasi påpekar lärarna. En viktig del i barns språkutveckling är

när man samtalar om bokens innehåll och barns fantasi får flöda enligt oss. Lärarna skriver att sitta ner och reflektera är något som ofta uteblir då tiden inte finns. Detta anser även vi för när sagan är färdigläst kan det vara någon annan aktivitet som väntar. Enligt Evenshaug och Hallen (2001) är högläsning en situation för samspel och där rymmer det många tillfällen till språklig stimulering för barnen. Författarna belyser även att högläsning ger tillfällen till samtal. Det ger även impulser för annat skapande och lekande.

Det konkreta materialet är även något som framkommer i vår analys. Det är i form av sagopåsar, alfabetet på väggen samt olika ordlappar. Ordappar framkom redan på 1800-talet av Cadmus (1819) som betonar hur barn på ett lekfullt sätt tar sina första steg till den kommande läsningen. Barnen får ordlappar med saker de tycker om och som de lär sig att läsa (Söderbergh, 1997). Då ser barn det skrivna ordet samtidigt som de ser föremålet. Detta menar även vi är en bra metod som lärare kan använda sig av. Barn blir intresserade av läsningen och upptäcker de skrivna orden. Barn i förskolan vill veta vad de olika bokstäverna heter och vilka som ingår i deras namn. Vi anser därför det är viktigt att ge barn chansen till att lära sig detta, på deras villkor och när de själva vill. Om lärarna använder sig av konkreta material har barnet lättare att följa med då det går från det konkreta till det abstrakta. I förskolan skall allt bokstavsarbete vara en lek och ske på barnens villkor, så de blir nyfikna på vad bokstäver heter och låter. Barnen skall inte på förskolan tränas och övas i att skriva och läsa, utan det ska ske i naturliga situationer. (Fridolfsson, 2008; Frost, 2007).

Sång är något som framkommer i resultatet är en viktig metod som berikar barns ordförråd. Om sång används innan barn lärt sig tala, utvecklar det barns språk. Genom sången sker en lek med orden på ett roligt sätt.

8.2 Metoddiskussion

Syftet med denna studie var att undersöka vad lärare hade för syn på språkstimulering samt vilka metoder de använder sig av. För att ta reda på detta använde vi oss av metoden self report vilket innebar att respondenterna enskilt och skriftligt fick besvara två frågor som vi utformat till dem. Vi anser genom den kvalitativa metoden self report har vi fått svar på vårt syfte då vi klart och tydligt utläst det vi ämnade undersöka. Intervju var även en metod som vi hade i åtanke som en möjlighet att använda i undersökningen. Den metoden kunde eventuellt varit bättre då vi hade haft möjligheten att ställa fölfrågor för att få mera utvecklande svar. Det finns även en nackdel med intervjuer eftersom respondenterna kan ledas in på fel spår av oss intervjuare. Vi valde därför slutligen self report som metod. Innan vi påbörjade vår studie läste vi litteratur (Kihlström, 2007; Davidsson, 2007; Davidsson, 2002) som hörde till self report för att vara väl förberedda men det fanns inte mycket litteratur om metoden self report.

Vi utförde två pilotstudier för att få en inblick i om frågorna gav oss de svar vi behövde för att besvara vårt syfte. Pilotstudierna gav oss bra svar. Vi ansåg således att en utlämning av self reporterna kunde ske till respondenterna. Vi fick ett bortfall på grund av tidsbrist som respondenten uttryckte sig och har därmed fått in 13 self reporter. Vi har upplevt skilda uppfattningar av metoden self report från respondenterna. En del av respondenterna uttryckte vid inhämtningen att det var mycket arbete med denna metod, för att det var mer tidskrävande än en intervju. Andra respondenter upplevde det som en bra metod då de kunde skriva texten när de hade tid, och det hade inte varit möjligt vid en intervju. En del poängterade hur bra denna metod var då de fick tänka efter hur de arbetade och vilken syn de hade. Vi anser således att det har inkommit ett rikt och välbeskrivande material att analysera utifrån. När respondenterna lämnat in sina svar började vårt arbete med analyseringen av de svar som

lämnats in. Kontakten med respondenterna gjordes i ett tidigt skede för att säkerhetsställa datamaterialet. Vi antog att alla self reporter inte var färdiga den dagen vi hade satt som inlämningsdatum. Det var endast två respondenter som lämnade sina self report dagen efter inlämningsdatumet. Vi har upplevt att metoden self report har fungerat bra. Respondenterna har bidragit med mycket data material som vi har haft användning av i vår undersökning.

9. Didaktiska konsekvenser

I följande avsnitt kommer vi att redogöra för de didaktiska konsekvenser som framkommit i vår studie.

Språket utvecklas i samarbete, samtal och samspel. De vuxna måste även se barns kamrater som medupptäckare i deras språkutveckling. Det centrala och den röda tråden i vår undersökning är således det sociokulturella perspektivet. Vygotsky (1934/2001) menar att barn lär i samspel med varandra, och därför bör alla vuxna runt omkring barnet se sig själva som viktiga för barns språk. Vi måste även se barns kamrater som viktiga i språkutvecklingen. De tar lärdom av varandra i samtalen. Ta tillvara på de naturliga samtalen exempelvis vid matbordet där samtal uppkommer, och låt barnen prata. Låt det bli en trevlig stund och tysta inte ner barnen.

Språkutvecklingen måste börja när barnen är små för grunden till deras språk läggs då. Det är av stor vikt att de vuxna som finns omkring de minsta barnen ser hur viktiga de är i barns språkutveckling, även om barnen inte pratar. Barn präglas av de vuxnas språk. För att pedagogerna i verksamheterna ska veta vad som förväntas av barnen under de första åren i skolan, måste de kontinuerligt få ta del av de mål som barn förväntas utföra. Det kan utföras genom att anordna kompetensdagar för pedagoger i förskolan och skolan där de möts och diskuterar pedagogiska aspekter och mål. Detta är ett sätt för att få den röda tråden att löpa mellan förskolan och skolan, och pedagogerna får även en förståelse för varandras verksamheter. Pedagoger ska även vara positiva till personlig utveckling och inte bromsa den nya forskningen som framkommer. De måste även ta till sig fortbildningar och kurser som erbjuds. Alla pedagogerna i verksamheterna har ett ansvar mot barnen. Pedagogerna ska utgå från läroplanerna, men komma ihåg att se möjligheterna.

Det är de vuxna som är barns förebilder och det är av stor vikt att de använder sig av ett rikt och nyanserat språk. De vuxna skall även utgå från att ge barn många nya ord, så deras ordförråd ökar. Enligt White (2008) skall vuxna se till så barnen är delaktiga i naturliga situationer, och sätta ord på allt som ses och utförs, då utvecklar barn språket. I de naturliga situationerna där barnen får vara delaktiga påpekade en majoritet av lärarna som något de ansåg var mycket viktigt för barn. Några exempel kan vara naturpromenader eller vid påklädning, då många nya ord kan presenteras för barn. Även vikten av att samtala med barn är av stor betydelse för att prägla deras språkutveckling menar lärarna. Det har framkommit en stor variation på metoder som lärare använder sig av för att barnen ska tillägna sig den språkliga medvetenheten. Pedagoger måste se vikten av deras arbete med den språkliga utvecklingen genom att använda sig av allt material som finns att tillgå, men även skapa nytt material med barnen och inte bromsa dem när de vill skapa. Material skall finnas synligt för barnen så de kan skapa när de vill utan att fråga om materialet. Finns inte material på plats försvinner många spontana tillfälligheter för skapande. Skapa stort och spara i smått (digitalkamera). Fota gärna barnens arbeten för att spara i datorn som en dokumentation.

Stimuleringen av språk skall inte ske endast i specifika undervisningssituationer utan framför allt via lek och nyfikenhet. Om detta sker på barns villkor och att de tycker det är intressant och roligt, då sker tillägnande av språket mera naturligt. När vuxna är med i leken får barnen många nya lekar och ord som de sedan utvecklar i sina lekar. Barnen utvecklar själva sitt språk i leken då de samtalar om det som de utför. Detta kan vi hjälpa dem att vidareutveckla genom att ställa frågor om vad de gör och varför. Om pedagogerna utgår från något som barnen inte är intresserade av, då tappar de gnistan och lusten att lära. Använd lek i dubbel bemärkelse både spontan och planerad, i till exempel olika temaarbeten. Temaarbete sker under en längre tid. Temat kommer in i alla situationer under dagen. Pedagoger bör vara öppna för barnens intresse och inte låsa fast sig vid sitt eget tänkande. Genom temat får barnen många nya nyckelord som är centrala i temat och därmed tillägnar barnen sig nya ord. Lärande och språkliga situationer upplever barnen hela dagarna och pedagogerna bör vara observanta på det. Datorn (att skriva sig till läsning), men pedagogerna måste även se vikten av att låta barnen använda datorn som ett samtalsstöd när de sitter och diskuterar fram olika lösningar vid datorn.

Även litteraturen har en stor betydelse för språkutvecklingen och högläsning bör ske dagligen. Låt barnen även vara med och tillverka egna sagor vid datorn. Barnen ser då att deras ord blir till skrift som kan läsas av andra. Barnen får den uppfattningen att det är viktigt med läsning och intresset för det uppstår. Samla barnen till sagostunder så de får lyssna på en saga det är utvecklande för dem. Genom litteraturen kan vuxna stimulera barn, så de får en vilja och ett intresse för den kommande läs- och skrivutvecklingen som är en stor och viktig del i barns framtid.

10. Fortsatt forskning

Ett förslag till fortsatt forskning är att under en längre tid få följa barn som blir mycket stimulerade kontra barn som blir mindre stimulerade av språk, för att se om de uppnår målen för år tre.

Tack

Avslutningsvis vill vi tacka alla berörda pedagoger som deltagit i vår undersökning. Ett stort tack till vår handledare Sonja Kihlström som har varit ett stöd under arbetets gång. Även alla våra nära och kära skall ha ett stort tack för allt stöd, och tålamod ni haft med oss under den tiden vi har arbetat med denna undersökning.

11. Referenslista

- Arnqvist, Anders. (1993). *Barns språkutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Backman, Jarl. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjar, Louise. & Liberg, Caroline. (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Cadmus. (1819). *Julklapp eller Lättaste Sättet att lära Barn Läsa*. Linköping.
- Davidsson, Birgitta. (2002). *Mellan soffan och katedern. En studie av hur förskollärare och grundskollärare utvecklar pedagogisk integration mellan förskola och skola*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Davidsson, Birgitta. (2007). Self report- att använda skrivna texter som redskap.
- Dahlgren, G., Gustafsson, K., Mellgren, E., & Ohlsson, L. (2004) *Barn upptäcker skriftspråket*. Liber AB.
- Dysthe, Olga. (1996). *Det flerstämmiga klassrummet Att skriva och samtala för att lära*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekström, Susanna., & Isaksson, Britt. (2003). *Glädje & läslust*. Stockholm: En bok för alla AB.
- Eriksen Hagtvét, Bente. (2004). *Språkstimulering, D.1, Tal och skrift i förskoleålder*. Stockholm: Natur och kultur.
- Eriksen Hagtvét, Bente. (2006). *Språkstimulering, D. 2, Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern*. Stockholm: Natur och kultur.
- Evenshaug, Oddbjørn. & Hallen, Dag. (2001). *Barn och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Fox, Mem. (2001). *Läsa högt – en bok om högläsningens förtröllande verkan - Reading magic*. Preses Nams, Riga.
- Fridolfsson, Inger. (2008). *Grunderna i läs och skrivinläring*. Hungary: Studentlitteratur
- Frost, Jörgen. (2004). Språklig medvetenhet. Trasgruppen. *TRAS- tidig registrering av språk*. (s 84-94). Special paedagogisk forlag.
- Granberg, Ann. (2002). *Små barns sagostund. Kultur, språk och lek*. Stockholm: Liber AB.
- Gustafsson, Karin., & Mellgren, Elisabeth. (2005). *Barns skriftspråkande- att bli en skrivande och läsande person*. Acta Universitatis Gothoburgensis. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Håkansson, Gisela.(1998). *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Hägström, Ingrid. & Lundberg, Ingvar. (2006). *Språklekar efter Bornholmsmodellen- en väg till skriftspråket*. Just Nu Linköping.

- Hägström, Ingrid. & Strid, Anna. (2004). *Lek vidare - fler språklekar efter Bornholmmodellen*. Linköping: Ing- Read AB.
- Johansson, Bo & Svedner, P-O. (2003). *Så erövrar barnen språket. Utveckling, störning, stimulans*. Uppsala: Kunskapsförlaget.
- Johansson, Eva. (2003). *Möten för lärande – pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Kalmar: Lenanders.
- Kihlström, Sonja. (2007). Intervju som redskap. Dimenäs, J. (red). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket- vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. (s. 47-69). Stockholm: Liber.
- Kihlström, Sonja. (2007). Uppsatsen- examensarbetet. Dimenäs, J. (red). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket- vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. (s. 226-246). Stockholm: Liber.
- Kleppstad Faervaag, Margatet. Samspel. Trasgruppen. *TRAS- tidig registrering av språk*. (s 84-94). Specialpaedagogisk forlag.
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta. (1992). *I lekens värld*. Arlöv: Berlings.
- Kullberg, Birgitta. & Åkesson, Eber. (2007). *Emergent literacy. Femton svenska forskares tankar om barns skriftspråklärande 2006*. IPD rapporter 2007:01. Göteborgs universitet.
- Kvale, Steinar. (1997). *Kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Ladberg, Gunilla. (200). *Skolans språk och barnets*. Lund: Studentlitteratur.
- Liberg, Caroline.(2006). *Hur barn lär sig läsa och skriva*. Denmark: Narayana Press.
- Lindqvist, Gunilla. (2002). *Lek i skolan*. Lund: studentlitteratur.
- Lindö, Rigmor. (2002). *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, Ingvar, Herrlin, Kristina. (2005) *God läsutveckling: kartläggningar och övningar*. Stockholm: Natur och kultur.
- Läraryrket. (2004). *Lärarens handbok*. Solna: Tryckindustri.
- Malmqvist, Johan. (2007). Analys utifrån redskapen. Dimenäs (red.). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrkets olika dimensioner utifrån ett vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*.(s 122-132). Liber: Stockholm.
- Patel, Runa & Davidson, Bo. (2003). *Forskningsmetodikens grunder att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, Ingrid. & Sheridan, Sonja. (2006). *Lärandets Grogrund*. Danmark: Studentlitteratur.

- Skolverket, (2000). *Kursplaner och betygskriterier. Grundskolan*. Skolverket och Fritzes
- Smith, John., & Elley, Warwick. (1998). *How children learn to write*. London: Paul Chapman publishing Ltd.
- Starrin, Bengt. (1994). Om distinktionen kvalitativ- kvantitativ i social forskning. . Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson (Red.) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. (s. 11-40). Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Ann-Katrin. (1995). *Språkglädje*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Ann-Katrin. (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, Roger. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Liber: Stockholm.
- Söderbergh, Ragnhild. (1988). *Barns tidiga språkutveckling*. Malmö: Liber.
- Söderberg, Ragnhild. (1997). Tal och skrift i samspel i den tidiga språkutvecklingen. Söderberg, Ragnhild. (red.). *Från joller till läsning och skrivning*. (s 254-277). Malmö: Gleerup
- Thuren, Torsten. (1998). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber AB.
- Torneus, Margit. (2002) *På tal om språk. En bok om språklig medvetenhet hos barn*. Stockholm: Liber AB.
- Trageton. Arne. (2003) *Att skriva sig till läsning –IKT i förskoleklass och skola*. Liber AB.
- Trost, Jan. (2001). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders: Gotab
- Vygotskij, Lev Semenovi´c. (1934/2001). *Tänkande och språk*. Daidalos AB.

11.1 Elektroniska källor.

- SOU 1997:108. *Att lämna skolan med rak rygg*. Slutbetänkande av läs- och skrivkommittén. (s.19). Stockholm: Utbildningsdepartimentet.
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/22116> [dokumentet laddades ned 2008-09-16 18.20]
- Daniel, J .Weiegel & Sally, S. Martin(2006). *Identifiering av tidig läs och skolberedskap*.
<http://ecrp.uiuc.edu/v8n2/weigel.html> [dokumentet laddades ned 20080911 kl. 18.30]
- Innehållsanalys*. www.infovoice.se [läst 080914 kl. 12.20]
- White, R. (2008). *Hur man vårdar språkfärdigheten hos småbarn*.
[Http://www.suite101.com/profile.cfm/jennuybeans](http://www.suite101.com/profile.cfm/jennuybeans) [dokumentet laddades ned 2008 09 11kl. 11.05]

Förskola & skola

Grundskola

Mål åk 3

Mål att uppnå

Mål att uppnå

Skolverkets förslag till mål för årskurs 3

[Publikationer](#)

[Kontakta oss](#)

Nya mål för årskurs 3 - Utdrag ur kursplaner för grundskolan

Svenska

Mål som eleverna lägst ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret

Målen uttrycker en lägsta godtagbar kunskapsnivå. Skolan och skolhuvudmannen ansvarar för att eleverna ges möjlighet att uppnå denna. De flesta elever kan och ska komma längre i sin kunskapsutveckling än vad denna nivå anger.

Eleven ska
beträffande läsning

- kunna läsa bekanta och elevnära texter med flyt,
- kunna läsa elevnära skönlitterära texter och kunna återberätta handlingen muntligt eller skriftligt, och
- kunna läsa elevnära faktatexter och instruktioner och kunna beskriva och använda sig av innehållet muntligt eller skriftligt,
beträffande skrivning
- kunna skriva läsligt för hand,
- kunna skriva berättande texter med tydlig handling,
- kunna skriva enkla och elevnära faktatexter och instruktioner där innehållet klart framgår,
- kunna stava ord som eleven själv ofta använder i skrift och ord som är vanligt förekommande i elevnära texter, och
- kunna använda sig av stor bokstav, punkt och frågetecken i egna texter,
beträffande tal och samtal
- kunna berätta om och beskriva vardagliga händelser så att innehåll och handling på ett tydligt sätt framgår,
- kunna ge och ta emot enkla muntliga instruktioner, och
- kunna samtala om frågor och ämnen hämtade från egna och andras erfarenheter, texter och bilder genom att ställa frågor, framföra egna åsikter och ge kommentarer.

Missivbrev

Hej!

Vi är två studenter från Högskolan i Borås som läser på lärarprogrammet med inriktning lärare mot de tidigare åldrarna. Vi skall nu göra vårt examensarbete om lärarnas syn på tidig språklig stimulans i förskola och förskoleklass. Vi skall också undersöka hur lärarna menar att de arbetar med språklig stimulans alltså vilka metoder du använder och varför .

I vår undersökning kommer vi att använda oss av en metod som kallas self report, vilket innebär att vi ber dig om hjälp att svara på en eller flera frågor som du skriver ner på ett papper (gärna dataskrivet). Vi vill att du så ingående och förklarande som möjligt besvarar dessa frågor, så att vi kan få ut så mycket som möjligt av dina svar till vår undersökning. Detta eftersom vi i denna metod inte kan komplettera det material ni lämnat utan bara kan använda det ni skrivit första gången.

Vi kommer att utgå från de etiska principerna som vetenskapsrådet utformat. Vilka innebär att du måste bli informerad innan om vad undersökningen ska handla om och att du har rätt att bestämma om du vill delta eller inte. Din text kommer att behandlas konfidentiellt dvs. att ingen mera än vi kommer att veta vem du är samt var du arbetar. Det sista kravet är att de uppgifter som samlas in bara får användas till denna undersökning och inte till något annat. Vi vill att du namnar self reporten för vår skull, om det skulle uppstå några oklarheter.

Vi kommer personligen att samla in reporten ...dagen den x/x 2008 eller vill du hellre maila den till oss går det också bra men gör det då senast den XX/XX så att vi inte behöver åka till er.

Om det är något ni undrar över eller har ev frågor om self report eller något annat är ni välkomna att ringa eller maila oss.

Med vänliga hälsningar

Linda Fransson xxxxxxxxxxxx
eller via e-post: xxxxxxxxxxxx

Cathrine Eriksen xxxxxxxxxxxx
eller via e-post: xxxxxxxxxxxx

Self report

Beskriv så utförligt som möjligt vad du som lärare har för tankar och funderingar kring stimulering av barns språkutveckling.

Beskriv även så utförligt som möjligt **hur** du gör för att stimulera barns språkutveckling, hur arbetar du med detta i din verksamhet (vilka metoder använder du dig av och vad syftet med dessa är). Ge gärna exempel.

Om det är något ni undrar över eller har ev frågor om self report eller något annat är ni välkomna att ringa eller även maila till oss.

Med vänliga hälsningar

Linda Fransson xxxxxxxxxxxx
eller e-post: xxxxxxxxxxxx

Cathrine Eriksen xxxxxxxxxxxx
eller e-post:xxxxxxxxx

